

Afgiftekantoor Brussel X

Dossier media en beeldvorming

B A R E E L

*Juli 1992,
jaargang 13 nummer 50
Bareel is een driemaandelijks
tijdschrift over migranten,
uitgegeven door het Vlaams
Centrum Integratie Migranten
v.u. Emiel Vervliet,
Dieseghemlei 104,
2640 Mortsel*

Editoriaal	2
Ondersteuning van migrantenorganisaties	3
Leona Detiège	5
Arm Vlaanderen	8

Dossier media en beeldvorming	9-24
Culturele beeldvorming :	
een inleiding	9
Media-opvoeding (...)	11
Weet wat je toont	14
Van lijdend naar meewerkend voorwerp	17
Racisme in de pers : ongestraft ? ..	18
Een gesprek met Samira Bendadi ..	20
De Gazet van Zele : hoe het kan ...	21
Media voor een multicultureel Europa	22

Vivre dans la XXème Commune ..	26
Noordafrikaanse Culturele Vereniging (NCV)	28
Documentatie	30
Aangekondigd	32

De redactie

Emiel Vervliet, Els Van den Buys,
Eliane Peytier, Francine Moonen, Els
Maton, Mark Maes, Christel Grieten,
Luk Deschamps, Franco De Gregorio,
Mohamed Chakkar, Frank Caestecker,
Frieda Bex.

Werken nog mee aan dit nummer

Lode Van Loock, Ruth Stokx, Els
Schelfhout, Hilde Ingels, Phara de
Aguirre.

Eindredactie en lay-out

Frieda Bex

Foto's

Lut Mathys, KSJ-KSA-VKSI, NCV,
Johan Proot.

Druk

De Wriker, Patriottenstraat 29,
Berchem

Redactie en administratie

Bareel, Rogierlaan 58, 1030 Brussel
tel 02/245.70.50
fax 02/245.71.35

Abonnement

Per jaargang, door overschrijving van
300Bfrop001-0967311-06 van VCIM
vzw, 1030 Brussel.
Prijs voor een los nummer : 95 Bfr,
inclusief verzending.

Editoriaal

Het dossier van dit nummer van BAREEL gaat over "Beeldvorming in de media", d.w.z. over de wijze waarop in de media OVER migranten bericht wordt.

Maar in ditzelfde nummer zegt de vertegenwoordiger van de Noordafrikaanse Culturele Vereniging uit Leuven : "... Onder de migranten is er een groeiend bewustzijn van eigen verantwoordelijkheid.... Wij kunnen best zelf onze eigen problemen verwoorden en oplossingen voordragen" Hij wijst op de noodzaak om MET migranten te praten.

Praten met migranten is de voorbije maanden verschillende keren aan de orde geweest n.a.v. het debat over het kiesrecht van migranten en de erkenning van de zelforganisaties.

Gemeenschapsminister van Welzijn en Gezin Wivina De Meester had de moed het debat over het stemrecht op gemeentelijk vlak te heropenen. "Als we kiezen voor een gelijke-kansenbeleid, moeten we de ongelijkheid in de politiek wegwerken. Tot nu toe werd er te veel gepraat over en voor migranten, het wordt tijd dat we met migranten praten. We moeten ervoor zorgen dat u uw stem laat horen en dat we samen verantwoordelijkheden opnemen", zei de minister op het 14e Festival van de Immigrant.

De reacties op deze uitspraak maakten duidelijk dat hierover voorlopig geen debat mogelijk is. Wat is een democratie waard als iets onbespreekbaar is ?

Ook het pleidooi voor de erkenning van zelforganisaties maakt deel uit van de visie waarin participatie van de migrantengemeenschap een fundamenteel element van het integratiebegrip is. Integratie moet inderdaad "... gepaard gaan met de bevordering van de structurele betrokkenheid van de minderheden bij de activiteiten en de doelstellingen van de overheid" (Koninklijk Commissariaat, november 1989).

Via stemrecht en via zelforganisaties moeten migranten de minimale 'macht' kunnen veroveren die nodig is om hun positie te verbeteren. De overspannen reacties van de politieke wereld en zelfs van de pers en van enkele academici, wijzen erop dat de ruimte waarbinnen de veelbesproken integratie moet verlopen, wel erg beperkt is. Migrantengroepen moeten als groep en als gemeenschap gehoord en gewaardeerd worden. Tot nu toe is enkel de individuele promotie van migranten ondersteund geworden. Het uitbreiden van de politieke participatie via de procedure om Belg te worden, kadert in een strategie van individuele participatie.

Er moeten dus meer mogelijkheden komen voor collectieve belangenbehartiging door migranten. Stemrecht wordt op dit ogenblik door een breed afwijzingsfront onmogelijk gemaakt. Bij de erkenning van de zelforganisaties van migranten wil men deze verenigingen liever niet zien als een kanaal voor authentieke belangenbehartiging. Nochtans zijn de Vlaamse ontvoogding en de emancipatie van de arbeidersklasse ook via het eigen verenigingsleven verlopen. Het is dus van het allergrootste belang dat de zelforganisaties van migranten absolute prioriteit krijgen.

de redactie

Beleid

"Met twee riemen kan men roeien"

Ondersteuning van de migrantenorganisaties

Recent werden een aantal voorstellen voor de ondersteuning van de migrantenorganisaties bekend. We belichten kort de inhoud van deze voorstellen en bespreken ze in het kader van een Vlaams integratiebeleid.

De ondersteuning van de migrantenorganisaties is als thema zeker niet nieuw. Al bij de eerste besprekingen van een Beleidsnota Integratiebeleid, begin jaren '80, werd de essentiële rol en taak van de migrantenorganisaties in het integratiebeleid sterk beklemtoond. Mevrouw R. Steyaert, de toenmalig bevoegde gemeenschapsminister, stelde dat ondersteuning hiervan door de overheid op een drietal manieren moet gebeuren, namelijk door

- het ondersteunen van bestaande organisaties en stimulering van verdergaande zelforganisatie door financiële ondersteuning, kadervorming, infrastructuur, en stimulering door de begeleidingsstructuur (de latere integratiecentra, n.v.d.r.);
- het verhogen van de participatie van migrantenorganisaties aan de begeleidingsstructuur en de (op te richten) adviesraden; en
- het bevorderen van samenwerking en overleg van en tussen de migrantenorganisaties.

Om dit alles zo effectief mogelijk te laten verlopen, kreeg Mens en Ruimte de opdracht onderzoek te verrichten naar de werking en de structuur van de migrantenorganisaties. De besluiten van dit onderzoek, "Een integratiebeleid van de overheid moet dus per definitie gericht zijn op een structurele, groepsgewijze integratie, d.w.z. het kaderen van eigen migrantenstructuren in ruimere samenlevingsstructuren." en "De basisfilosofie is dat het accent moet gelegd worden op de basiswerking, maar deze moet haar inspiratie ondergaan vanuit een overlegorgaan. De subsidiëring moet rechtstreeks ten goede komen aan de basiswerking.", waren erg belang-

rijke bouwstenen bij de opmaak van het advies van de Vlaamse Hoge Raad Migranten betreffende de basiselementen voor erkenning en subsidiëring van migrantenorganisaties van 16/4/85.

Daarin definieert de Hoge Raad migrantenorganisaties als :

"- verenigingen ontstaan binnen de verschillende migrantengemeenschappen,
- met een sociaal-cultureel doel (in het kader van een positief integratiebeleid),
- beheerd door migranten en onder hun controle,
- met een autonome democratische werking",
en stelt als doel van specifieke ondersteuning :

"Erkenning en subsidiëring van migrantenorganisaties is uiteraard een ondersteuning van het globale integratiebeleid migranten. Integratie wordt hierbij opgevat als :

- de groepsgewijze emancipatie van de migranten,
- de gestructureerde participatie aan het gemeenschapsgebeuren op basis van de culturele eigenheid (evoluerend begrip)."

Zelforganisatie is belangrijk in het integratiebeleid, want

- "via zelforganisaties kan men uitdrukking geven aan een bepaalde culturele identiteit,
- zelforganisatie geeft de mogelijkheid zelf initiatief te nemen in het integratieproces,
- door zelforganisatie kunnen migranten als groep duidelijker hun belangen definiëren."

Dit advies bleef echter zonder gevolg. Voor een regelgeving met bijhorende financiële middelen werden

geen (politieke) initiatieven genomen.

In deze nota beklemtoont de Minister het belang van het collectieve emancipatieproces. Initieel en specifieke ondersteuning op het lokale vlak en op gemeenschapsniveau door de Gemeenschapsminister bevoegd voor het Integratiebeleid, blijft, zeker in een eerste fase, nodig. De Vlaamse Hoge Raad preciseerde deze beleidsoptie in haar aanbeveling van 16/11/89 en nam het initiatief tot een gesprek met de Vlaamse Hoge Raad voor Volksontwikkeling om haar voorstellen meer draagkracht te geven. Dit resulteerde in het Advies Cultureel beleid voor Migrantengroepen van de HRVO van 28/2/92 waarin de opties van de Vlaamse Executieve geconcretiseerd worden. Men pleit voor :

- een decretaal regelgeving, gefinancierd door een eigen basisallocatie bij de Gemeenschapsminister van Cultuur, voor de financiering van een cultureel migrantenbeleid,
- de oprichting van een cultuurfonds met trekkingsrechten voor de gemeenten, voor de ondersteuning van het gemeenschapsleven van migranten
- stimuli binnen de bestaande decreten van de sector Volksontwikkeling om een interculturele werking uit te bouwen.

Last but not least maakte het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantengedrag zijn ideeën bekend in de nota "Culturele verscheidenheid als wederzijds verrijking. Een verenigingsleven van en met Migrantengroepen, door de Overheid ondersteund" (14/4/92).

In deze Vlaamse nota wordt in het eerste deel een overzicht gegeven van de regelgeving inzake het socio-cultureel werk in Vlaanderen. In het tweede deel wordt een schets gegeven van het migrantenverenigingsleven in Vlaanderen, waarna in deel drie de opties worden verduidelijkt: Als doelgroep voor erkenning en subsidiëring kiest het KCM voor elke groepering van inwoners van vreemde afkomst in onze samenleving die initiatieven neemt voor de culturele emancipatie van de eigen groep, in het perspectief van eigen ontplooiing, integratie in de Belgische samenleving in het algemeen en de Vlaamse Gemeenschap in het bijzonder en van de ontwikkeling van een interculturele samenleving. Als werkingsoptie wordt gekozen voor aansluiting bij de werksociaal socio-cultureel werk, met aandacht voor de specifieke moeilijkheden, zeker in een eerste fase bij federatievorming, en voor het belang van de culturele functie.

Deze optie mondt uit in een drietal concrete voorstellen:

Voorstel 1:

De zo spoedig mogelijke oprichting van een intercultureel (vormings- en kunsten) centrum, met een eigen aanbod ten aanzien van onmiddellijke ontwikkeling en ondersteuning van plaatselijk vrijwilligerswerk van migranten en eventueel federatievorming op langere termijn. De opdracht van het centrum zou zijn de plaatselijke ontwikkelingen te ondersteunen via vorming, inhoudelijke of technische begeleiding te geven aan de vrijwilligers en kaders, en het plaatselijk werk te begeleiden in de richting van culturele promotie van de migrantengemeenschap in het perspectief van wederzijdse beïnvloeding van de in onze samenleving aanwezige culturen.

Voorstel 2:

De effectieve materiële ondersteuning van de plaatselijke werkingen. Het K.C.M. stelt voor dat er in de regeling voor erkenning en subsidiëring van eigen organisaties van migranten bijzondere maatregelen getroffen en middelen voorzien worden voor het lenigen van de materiële noden die onontkoombaar zijn wan-

neer men zich wil verenigen.

Voorstel 3:

De uitbreiding van de werking van het intercultureel vormings- en kunstencentrum naar een algemene werking ter promotie van intercultureel samenleven in het Vlaamse socio-culturele werk.

Men stelt voor één personeelslid aan het centrum (zie voorstel 1) toe te voegen om het Vlaams verenigingsleven tot een interculturele samenwerking te stimuleren.

Hoe verder?

Uit het voorgaande verhaal blijkt duidelijk dat er erg veel is nagedacht over plaats, taak en rol van de migrantenorganisaties in het migrantenbeleid. Veel minder aandacht ging naar het feitelijk functioneren van de migrantenverenigingen, hun concrete activiteiten, de verscheidenheid van vervulde functies, enz.

Onderzoek op dit domein zou ons al snel leren om de nodige nuances aan te brengen: nog te veel worden de migrantenverenigingen/organisaties over één kam geschooren. Hun ontstaansgeschiedenissen, het bereikte publiek en de soort activiteiten genereren een verscheidenheid aan werkingen.

De bedoeling van iedere vorm van ondersteuning moet zijn om deze rijke verscheidenheid op een gepaste wijze te ondersteunen. Een mogelijke aanzet daartoe is het onderscheiden van een tweetal dimensies in de werking. Beide dimensies kunnen zowel samen in de werking van één vereniging of apart als specifieke functie waarrond een vereniging/organisatie werd opgebouwd, voorkomen. Essentieel is dat beide dimensies kunnen ondersteund worden.

De eerste dimensie noemen we de *integratieve dimensie*. Ze is het duidelijkst in verenigingen die uitgebouwd werden rond zeer specifieke functies, waaronder de belang-enbehartiging. Deze dimensie heeft een essentiële rol, taak en functie in een integratiebeleid, als collectief kanaal en van doorstroming naar en van doorstroming van de ruimere samenleving. Het ondersteunen van activiteiten die de uitbouw van een brugfunctie van groepsvorming en belangenbehartiging mogelijk ma-

ken, is essentieel in de uitbouw van een integratiebeleid (naast de uitbouw van de integratiecentra) en is dan ook een blijvende opdracht voor de gemeenschapsminister bevoegd voor het integratiebeleid. De betrokkenheid van de doelgroep migranten is immers een essentiële pijler in de uitbouw/opbouw van dit beleid.

De tweede dimensie is de *socio-culturele dimensie*: migrantenverenigingen vormen, in hun veelheid aan socio-culturele activiteiten, het veld waarbinnen de dynamiek van de migrantengemeenschappen tot uiting kan komen. Deze brede socio-culturele werking is de voedingsbodem waarop een integratieve dimensie zich kan enten. Voor vele (goed gestructureerde) verenigingen is dit ook het geval. De erkenning en ondersteuning van deze socio-culturele werking is een blijvende opdracht voor de gemeenschapsminister van Cultuur.

Op dit ogenblik is het erg belangrijk dat de Vlaamse Gemeenschap eindelijk een duidelijk signaal geeft dat ze het ernstig meent met de erkenning en ondersteuning van de migrantenverenigingen. Door een specifieke ondersteuning te voorzien en vanuit de Gemeenschapsminister bevoegd voor het Integratiebeleid en vanuit de Gemeenschapsminister van Cultuur kan het veelzijdige karakter van het migrantenverenigingsleven passend ondersteund worden zodat zowel het emancipatorisch karakter van de werking - essentiële doelstelling van ieder integratiebeleid - als de culturele ontplooiing en uitstraling van migrantengemeenschappen, tot een wederzijdse verrijking van de samenleving als geheel leiden.

In een verdere fase van de structurering kan dan, via het opzetten van specifieke overlegplatforms van migrantenverenigingen (integratieraden, landelijk platform) de voor het integratiebeleid belangrijke integratieve dimensie verder worden uitgebouwd en, via deze structuren, grotendeels verzelfstandigd. Maar dit veronderstelt een goed uitgebouwd verenigingsleven.

Lode Van Loock

LEONA DETIEGE, MINISTER VAN TEWERKSTELLING EN SOCIALE AANGELEGENHEDEN

Net zoals het interview met minister Demeester in het vorige nummer is dit een 'kennismakingsinterview'. Het is trouwens eveneens afgenomen op 26 maart 1992.

Maar hier kregen we de expliciete uitnodiging om over een paar maanden terug te komen voor een eerste evaluatie van het beleid. Wat we niet zullen nalaten te doen!

B: U komt uit Antwerpen. Beïnvloedt dit de manier waarop u tegen uw nieuwe job aankijkt?

L. Detiège: Ik kom inderdaad uit Antwerpen. Eigenlijk mag dat geen invloed hebben op ons beleid, want wij zijn voor heel Vlaanderen bevoegd. Nu is het wel zo dat ik in Antwerpen rond een aantal thema's ervaringen heb opgedaan die ik elders misschien niet had meegekregen. Het speelt dus wel mee in het kennen van een aantal problemen ter plaatse; in die zin is het wel belangrijk.

B: U bent Minister van Tewerkstelling en Sociale Aangelegenheden. U spreekt, zoals uw voorganger minister De Wulf, veel over 'doelgroepenbeleid'. Wat bedoelt u daarmee?

L. Detiège: Als we het over tewerkstelling hebben, zien we dat een aantal groepen steeds in de kou blijft staan. Zolang het conjunctureel goed gaat - ik denk hierbij aan de jaren '60, toen er over heel het land ongeveer 60.000 werklozen waren - krijgt iedereen gemakkelijk kansen. Maar als het slecht gaat op de arbeidsmarkt zijn er altijd groepen, zoals de vrouwen, de gehandicapten, ook de migranten, die automatisch overal buitenvallen.

Daarom hebben we in het kader van de tewerkstellingsproblemen in de jaren '70, toen er richtlijnen van de Europese Gemeenschap kwamen, actie gevoerd voor de gelijke tewerkstelling van vrouwen. Diezelfde normen moeten we kunnen terugvinden in een tewerkstellingsbeleid voor andere groepen, zoals de migranten.

Wat we dus met dat "doelgroepenbeleid" bedoelen, is dat wij ervoor

moeten zorgen dat mensen die dikwijls om ongegronde redenen geen kansen krijgen op de arbeidsmarkt, toch aan bod kunnen komen.

B: Zijn dat de zogenaamde risico-groepen?

L. Detiège: Ja, zo zou je ze kunnen noemen. Het zijn groepen die steeds op de tweede plaats komen; die, bijvoorbeeld bij aanwerving, er steeds af vallen en die men het eerst gaat buitenzetten als bedrijven sluiten. We maken dat ook mee met de vrouwen, waartegen men zegt: doe maar deeltijdse arbeid, voor jou heeft dat toch geen belang... Je ziet steeds hetzelfde fenomeen op dezelfde manier bij die verschillende groepen opduiken.

B: Gaat u zo niet in de richting van de beleidsnota gelijke kansen op de arbeidsmarkt van uw voorganger, waarop de SERV (Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen) eerder gereserveerd reageerde?

L. Detiège: De formule waarbij men in de tewerkstelling bepaalde categorieën in verhouding tot de bevolkingssamenstelling moet kunnen terugvinden, zoals dat gebeurt in landen als Canada, vond de SERV te verregaand. Men wilde wel in die richting werken, maar een verplichting vond men veel te stringent. In Nederland bijvoorbeeld, wordt hiervan veel werk gemaakt en zie je dat je bepaalde vooroordelen uit de weg kan ruimen. Ik geloof dan ook dat wij daarop moeten blijven hameren.

Een ander aspect van ons tewerkstellingsbeleid is het geven van kansen door aan werklozen een beroepsopleiding aan te bieden, door

werklozen te begeleiden, door de hoop drempels die er bestaan weg te werken.

In de WeerWerkactie bijvoorbeeld, moet je eerst de drempels wegwerken, zoals bepaalde normen rond nationaliteit, voor je aan positieve discriminatie kan beginnen. Voor migranten is de drempel dikwijls een gebrekkige taalkennis: men moet goed Nederlands kennen om een beroepsopleiding te volgen. Dat geeft een zekere vertraging, die we met ons beleid zouden moeten opvangen.

B: Betekent dit dat u die drempels, die belemmeringen, waardoor migranten in de beroepsopleidingen erg ondervertegenwoordigd zijn, wil wegwerken?

L. Detiège: Ja. Het is een groot probleem, wij moeten momenteel aan twee aspecten tegelijk werken: er moet zowel taal als techniek aangebracht worden. Vandaar dat we met 'ervaringsmodules' gaan werken, wat je zou kunnen vertalen als 'Nederlands op de werkvloer'. De doeleinden en de uitgangspunten van de VDAB kunnen een beetje vergeleken worden met wat men vroeger in de mijnstreek deed - er eerst en vooral voor zorgen dat men elkaar begrijpt -, maar dan veel uitgebreider. Natuurlijk verschilt de situatie van streek tot streek en waarschijnlijk zal zo iets voor de volgende generatie ook niet meer nodig zijn omdat dan iedereen vloeiend Nederlands spreekt.

B: De Nederlandse taallessen binnen de beroepsopleiding zijn momenteel wel erg beperkt, zowel wat omvang als doelgroep betreft. Zullen ze veralgemeend worden?

L. Detiège : Binnen de beroepsopleiding moeten er twee dingen gebeuren : Nederlandse taallessen moeten op zich gegeven worden, maar tegelijkertijd moet ook het beroep of de techniek in het Nederlands aangeleerd worden. Bijgevolg moeten die Nederlandse taallessen anders zijn dan in de gewone, meer vormende onderwijsinstellingen; ze moeten beroepsgericht, werkelijk op het doel en het resultaat gericht, zijn.

B : Het probleem is juist dat het aantal "echt" beroepsgerichte taalcursussen bijna verwaarloosbaar is.

L. Detiège : Men is ook nog maar in een beginstadium. Daarbij, men weet dat er te weinig cursussen zijn, ook algemene taalcursussen. Toch moet de VDAB specifieke taken opnemen die passen in het kader van de beroepsopleiding.

B : Wordt het leren van Nederlands een verplichting? Kan je zoiets vanuit het beleid stellen?

L. Detiège : Nederlands leren is geen verplichting. Wel is het zo dat men in bedrijven ook al ervaren heeft dat als men de taalbarrière kan opheffen, alles veel gemakkelijker en eenvoudiger verloopt.

B : Hebben wij u goed begrepen in verband met het 'doelgroepenbeleid' : u wil de werkgevers geen verplichting opleggen, maar laat het hoofdzakelijk van vrijwilligheid en bereidwilligheid afhangen?

L. Detiège : Ik ben wel voorstander van quota. Ik geloof nog altijd dat dit één van de middelen is om aan bepaalde situaties te verhelpen. Het is natuurlijk wel zo dat quota in het verleden niet altijd de juiste effecten hebben gehad. Zo heeft men ooit gesteld dat er in de openbare sector zoveel procent gehandicapten moesten komen; dan zie je wel reglementeringen ontstaan, maar er komt in de praktijk niks van.

Daarom willen de sociale partners wel op vrijwillige basis in een bepaalde richting gaan, maar vinden ze een verplichting te verregaand. Persoonlijk geloof ik dat het Canadese model of wat er in Nederland gebeurt, voordelen biedt. Maar misschien is dat op korte termijn wel frustrerend

voor sommigen en krijg je daarom ook onmiddellijk bepaalde reacties. Het is net als met vrouwen in de politiek: als je op een bepaald moment niet een barrière doorbreekt, blijf je ook op lange termijn nog steeds met het probleem zitten.

B : Om die quota te bepalen, denkt u daarbij aan 'Contract Compliance'?

L. Detiège : Ja, het komt daarop neer. In Canada krijgt een bedrijf economische hulp indien de verhoudingen in de bevolking - zoveel procent mannen en vrouwen en daarbij zoveel procent Indianen, bijvoorbeeld - in dat bedrijf terug te vinden zijn. Het is geen wettelijke

verplichting, maar toch zal dat bedrijf proberen in orde te zijn omdat het anders onrechtstreeks gestraft wordt. Zoiets kunnen wij ook doen. Zo gaan wij ons bijvoorbeeld richten naar langdurig werklozen en laaggeschoolden. We kunnen dan aan een bedrijf zeggen : je krijgt enkel, bijvoorbeeld, WeerWerkers indien je aan bepaalde normen voldoet.

B : Zouden een aantal problemen ook opgelost kunnen worden door een specifieke arbeidsbemiddeling voor migranten?

L. Detiège : Ik denk dat het beter is om migranten op te vangen binnen de bestaande structuren. Anders kom je gemakkelijk tot bedrijven waar uitsluitend migranten werken en ik weet niet of dat zo positief is. Je kan ook op een andere manier werken : zo bestaan er in het paritair beheer in principe geen drempels om

een vertegenwoordiging te hebben. De werkgevers en de vakbonden stellen immers zelf hun delegaties samen. Of je zou kunnen werken met een soort adviescomité. Zo hebben wij binnen de Vlaamse Administratie comités die zich specifiek met de migrantenproblemen bezighouden, die binnen de sector raadgeven op dat vlak.

Zoiets kan wel, maar ik ben persoonlijk geen voorstander van een aparte dienst voor arbeidsbemiddeling.

An Neels (kabinetsmedewerker) : Binnen de WeerWerkactie zijn er in regio's waar er veel werkloze migranten wonen wel specifieke 'Weer-werkconsulenten' voor mi-

granten, maar die zitten binnen de structuur. Je mag niet verkokerd werken. Wanneer je iemand hebt die voor iedereen bemiddelt, dan moet die de risicogroepen inderdaad misschien wel eens apart nemen, maar dat werkt hoe dan ook integrerder dan een aparte bemiddeling voor de gehandicapten, voor de vrouwen, voor de migranten,

Je moet de bemiddelaars wel bewust maken van de problemen die voor al die groepen bestaan.

L. Detiège : We moeten zorgen voor een voorbeeldfunctie en maken dat die bemiddelaars de problemen goed kennen. Maar het mag niet iets apart buiten de VDAB zijn.

B : Voor een aantal domeinen, zoals het VFIK, is er samenspraak nodig met minister Demeester. Bestaan daar al afspraken rond?

L. Detiège : Binnen de Vlaamse regering hebben we het 'kansarmoedebeleid' - wat geen juiste titel is omdat het de bedoeling niet echt weergeeft - en het migrantenbeleid. In de VFIK-projecten, de kansarmoedeprojecten, worden middelen ter beschikking gesteld om in buurten waar er problemen zijn, oplossingen te vinden. Hierbij wordt er met procenten gewerkt: zoveel procent voor de autochtonen, zoveel voor specifieke migrantenprojecten en zoveel voor gemengde projecten. Het is op dat vlak dat mevrouw Demeester meetekent met mij en ik met haar en dat er samenwerking vereist is. Nu denk ik op basis van voorafgaande besprekingen dat we heel positief zullen samenwerken. Wat de coördinatie betreft, zal de kansarmoede bij ons liggen en het migrantenbeleid bij Demeester. Hierbij zijn er een aantal dingen die je niet in kastjes kunt plaatsen, en een aantal aspecten, zoals preventie op het vlak van gezondheid, die je wel specifiek zou kunnen richten.

B : U bent ook samen met mevrouw Demeester de vertegenwoordigers van de Vlaamse Gemeenschap in de Interministeriële Conferentie. Hoe ziet u die rol?

L. Detiège : Inderdaad, in de Interministeriële Conferentie zitten we samen. Dat heeft te maken met de aspecten die er aan bod komen, zoals de arbeidsvergunningen, de migratiestop, alles wat te maken heeft met contingenten buitenlandse arbeiders die door bedrijven worden gevraagd, enz.. Ook mevrouw Onckelinx - blijkbaar wordt er momenteel veel in vrouwenhanden gelegd! - speelt hier een belangrijke rol. Op andere vlakken, het probleem van de illegalen bijvoorbeeld, is dat Tobback. Ik hoop in ieder geval dat wij daar goed zitten om - ook in samenwerking met wat er gebeurt bij Paula D'Hondt - binnen de ruimte van de wettelijke mogelijkheden een aantal zaken te regelen.

B : Welke rol moet het VFIK spelen op lokaal vlak?

L. Detiège : Wat '92 betreft, ligt er al heel veel vast: er zijn al een heleboel initiatieven gestart en de middelen daarvoor zijn ter beschikking. Wat

wij nu moeten doen is kijken of die zaken goed draaien en of er in die richting moet verder gewerkt worden. Zelf belooft ik dat we de VFIK-middelen als iets apart moeten beschouwen waarmee we de leemten die er zijn tot op wijkniveau kunnen benaderen.

Neem nu de wijk Stuyvenberg in Antwerpen, ik denk dat het belangrijk is dat je op dat niveau met een concentratie aan middelen kunt werken zodat er aan alle sociale aspecten wat kan worden gedaan : zowel het sociale huisvestingsprogramma van De Batselier als het onderwijsbeleid van Van den Bossche waar je in de zogenaamde concentratiescholen hulp moet kunnen geven, onder meer in de vorm van huistaakbegeleiding, taalonderwijs, en dergelijke, moet hier aan bod komen. Ook jeugdupvang moet met het VFIK kunnen. Wij kunnen dit doen in samenwerking met de privésector, maar ook met de overheid, met het OCMW, met de stad, enz..

We moeten echt samen naar die wijken toestappen, zodat men ziet dat er iets gebeurt, dat er iets beweegt. Daarvoor is het nodig dat je middelen en mensen op die plaatsen gaat concentreren.

B : En gebeurt dit na de evaluatie van het bestaande?

L. Detiège : Nee, die evaluatie moet tegelijkertijd gebeuren. Een van de problemen immers was dat de administratie echt administratief werkte : dat men bepaalde normen zeer strikt toepaste, waardoor bepaalde projecten niet vlug genoeg afgehandeld werden of niet vlug genoeg aan bod kwamen. Er is immers een trage inlooperperiode geweest waarbij men wel wist dat er middelen gingen komen, maar waarbij men zich toch afvroeg waar die middelen dan wel bleven. Daarom moeten we wel nagaan of het project wel zin heeft, of het wel efficiënt is, maar dat moet tegelijkertijd gebeuren. Anders zitten we nog twee jaar achteruit.

B : In welke mate gaat de migrantensector geconsulteerd worden bij het uittekenen van beleidslijnen met betrekking tot migranten?

L. Detiège : We zijn nog bezig aan onze beleidsnota; hierbij is het evident dat je de sectoren bij een aantal dingen betreft.

Voor deze nota zijn dat 2 commissies : met name de Interdepartementale Commissie Migrantenvan de Administratie, die eigenlijk in hun rol opgewaardeerd moeten worden, en de VICA, de Vlaamse Intersectoriële Commissie Armoedebestrijding, waarin zowel het werkveld als de Administratie vertegenwoordigd is. Verder zie je ook dat in het regeerakkoord de nota's van D'Hondt richtinggevend zijn. Welnu, daarmee houden we dus ook voor een groot stuk rekening, bijvoorbeeld in verband met de jongeren. En omdat we ter plaatse werken, gaan we ook ter plaatse aan de mensen vragen wat er moet gebeuren. Neem nu Antwerpen met Jan Vranken als coördinator, die krijgt opdrachten, waarvoor hij advies moet vragen aan de betrokkenen. Op die manier kom je tot een beleidsplan ter plaatse. Je werkt omgekeerd, je gaat niet van bovenuit zeggen hoe het moet zijn, maar van onderuit werken. Wijzelf richten geen projecten op, die moeten vanuit de basis komen, wij zeggen alleen in welke richting ze moeten gaan.

B : U zegt dat u de beleidsvoorstellen van het Koninklijk Commissariaat gaat uitvoeren : hoe zal u dat concreet doen?

L. Detiège : Ik moet dat doen binnen de middelen die ik heb in het kader van het regeerakkoord, want dat is eigenlijk mijn bijbel. Daar staat onder meer in dat wij wijkgericht naar de grote centra moeten werken. Alles wat er gebeurt rond de VFIK-middelen, de tewerkstellingsprojecten, gezondheid, ... ga ik telkens toetsen aan de verslagen van Paula D'Hondt om na te gaan of we wel op de goede lijn zitten.

Wij hebben ook regelmatige contacten; officieel gebeurt dat langs de Interministeriële Conferentie, maar ook officieus werken wij samen.

Mohamed Chakkar
Eliane Peytier

Historiek

Vlamingen in Wallonië, 1850-1960

Arm Vlaanderen

Vlaanderen was tot voor kort in de eerste plaats een emigratieregio. Slechts vanaf 1960 is Vlaanderen een industrieel sterke regio geworden die in staat is zijn inwoners in eigen regio een gedegen levensstandaard te verzekeren. De industrie in Vlaanderen vroeg toen zelfs meer arbeidskrachten: de eigen bevolking werd aangevuld met buitenlandse migranten. De structurele veranderingen op de arbeidsmarkt in de laatste decennia, veranderingen die voor de laaggeschoolden catastrofale gevolgen hebben, maken dat Vlaanderen slechts gedurende 2 decennia geen overaanbod aan arbeidskrachten had.

Tot 1960 zond Vlaanderen zijn zonen en dochters uit naar andere streken. Een groot deel van deze emigratie bleef binnenlands, namelijk richting Wallonië.

De veranderingen in de socio-economische organisatie in de 19e eeuw leidden voor Vlaanderen in de eerste plaats naar een ingrijpende verarming van de regio. De traditionele rurale economische structuur die het platteland leven schraagde, werd ontmanteld door de stijgende invloed van de markt. Deze invloed uitte zich ondermeer in stijgende grondprijzen, in het afbouwen van de huisindustrie, die niet kon concurreren met de industriële productie, de concurrentie van ingevoerde landbouwproducten,

Het overleven in een economie die meer en meer op de markt georiënteerd werd, begon voor vele Vlamingen problematisch te worden. Vele Vlaamse keuterboertjes konden niet meer rondkomen met de opbrengst van het eigen landbouwbedrijf en waren gedwongen hun inkomen aan te vullen met loonarbeid. Slechts na lang aarzelen werd de geboortestreek verlaten voor "betere" oorden.

Vanuit het arme agrarische Vlaanderen kwam er een massale emigratiestroom op gang naar geïndustrialiseerde gewesten waar er een stijgende nood aan arbeidskrachten was. De textiel fabrieken in Gent namen een deel van deze migranten op, later, in de twintiger jaren van deze eeuw, bood het Limburgse mijnbekken ook een uitwijkmogelijkheid. Maar Vlaanderen had weinig industrie, en velen waren gedwongen om buiten Vlaanderen een broodwinning te zoeken. Vlamingen zijn massaal naar de mijnbekkens in Wallonië getrokken om daar hun brood te verdienen. Ook in Frankrijk werkten heel wat Vlamingen: daar boden de mijnindustrie, maar vooral de textielindustrie en de grote landbouwbedrijven, tewerkstellingsmogelijkheden.

De emigratie richting Wallonië

Vanaf 1850 trokken heel wat Vlamingen naar Wallonië, waar ze tewerkgesteld werden in de bouw, de mijnen en de metaalsector. In het begin was de breuk met het traditionele milieu slechts tijdelijk. Dagelijks, wekelijks

of maandelijks trok men vanuit het geboortedorp naar zijn nieuwe werk. Slechts een deel van deze Vlaamse migranten beslisten, soms na jaren pendelen, om zich definitief te vestigen in Wallonië. Zij vonden dat het in Wallonië niet zo slecht leven was en Vlaanderen bood hen toch geen kansen op een menswaardig bestaan.

Net zoals vele immigranten zagen de Vlamingen zich gedwongen het minst interessante werk te doen. Maar niet alleen de arbeidsvoorwaarden, ook de woonvoorwaarden van deze nieuwkomers werden door de autochtone bevolking als mensonterend beschouwd. Veel keuze hadden de Vlamingen niet: "In 't algemeen wordt hier het vuilste, het lastigste, het minst betaalde werk door onze mensen verricht... Onze mensen wonen hier aan echte woeker-huurprijzen in vertrekken en huisjes waarvan ge u afvraagt hoe een gezin daarin wel leven kan...." (De Gids op maatschappelijk gebied, 1920)

De nieuwkomers, die noodgedwongen onderaan de ladder van deze nieuwe samenleving begonnen, werden door de lokale samenleving weinig gastvrij onthaald. De Vlamingen waren gedoemd om het vuile werk te doen. Veel hersenen hadden ze immers niet, om te vechten stonden ze altijd klaar, maar serieus werken, vergeet het maar.

"In Gilly wonen meer dan 3.000 Vlamingen, een groot deel van hen zijn eerlijke arbeiders die de ellende in Vlaanderen ontvlucht zijn vanaf 1847, maar er zijn ook een honderdtal vrijgekomen veroordeelden. Ongelukkig genoeg staat men hier afkeurend tegenover alle Vlamingen en vandaar de regelmatige botsingen." (Journal de Charleroi, 27.8.1858)

"De Vlamingen van La Louvière hebben gisteren hun loon gekregen en direct zijn ze aan de zwier gegaan waarbij ze gisteravond overal in de gemeente gevochten hebben. Het is eens goed erop te wijzen dat telkens als een dergelijke vechtpartij zich voordoet in La Louvière, er Vlamingen spelend met messen gevonden worden." (Les Nouvelles, 25.10.1904) (vervolg blz. 25)

Media en beeldvorming

Culturele beeldvorming: een inleiding

De manier waarop we naar anderen kijken en het beeld dat we van hen opbouwen, wordt bepaald door een aantal op mekaar inspelende factoren. Dat opgebouwde beeld heeft ook invloed op de manier waarop we die anderen gaan benaderen.

Het proces van culturele beeldvorming kan je definiëren als 'het cultureel bepaalde proces waarbij individuen en/of sociale groeperingen zich op basis van 'blootstelling' en/of 'interactie' met 'omgevingsobjecten' de 'werkelijkheid', waarbinnen deze objecten zich bevinden, 'interpreteren', en dit 'beeld' vervolgens aan de eigen 'werkelijkheid' toetsen''¹.

Maar dat proces is slechts één van de componenten die bijdragen tot de reproductie van vooroordelen en racisme in een samenleving. Nemen we een klassiek vooroordeel: Marokkanen misbruiken de sociale zekerheid². De persoon die dit zegt, doet veel meer dan alleen maar zijn persoonlijke mening en overtuiging verwoorden. Hij reproduceert opvattingen over een andere groep ('out-groep'), die sinds generaties in zijn eigen groep ('in-groep') werden opgebouwd door stereotypen, vooroordelen en allerlei informatiebronnen.

We noemen dit proces 'communicatieve reproductie'³. Het komt neer op een complexe relatie tussen persoonlijke ervaringen en overtuigingen, informatiedoorstromingen - verwerking, en sociaal overgedragen opvattingen en overtuigingen. Je kan dit reproductiemechanisme als volgt voorstellen: Mensen handelen niet als passieve wezens; als ontvanger verwerken ze via cognitieve processen en strategieën een oorspronkelijke boodschap tot een

mentale voorstelling die sterk kan verschillen van wat de zender bedoelde. Ze 'filteren' de naakte gegevens en confronteren die met vastgeankerde overtuigingen en gevoelens en met vroeger opgedane ervaringen.

Zo worden na verloop van tijd over leden van een out-groep mentale beelden opgebouwd, die aan andere leden van een in-group worden doorgegeven, bij andere leden worden versterkt of opgebouwd. De beelden die over de out-group ontstaan zijn

wanneer een bepaalde beeldvorming zich eenmaal bij een groep heeft ingenesteld, dan gaat er bij een individu uit die groep 'een film draaien', telkens hij geconfronteerd wordt met leden van een andersculturele groep. Hetzelfde gebeurt wanneer er zich over die 'anderen' nieuwe informatie of ervaringen aandienen.

Zo wordt het beeld telkens opnieuw versterkt en het wordt zelfs onwrikbaar wanneer het op systematische wijze door belangrijke personen of

dikwijls sterk vereenvoudigd en star van inhoud. Ze hebben de neiging stereotypen te worden.

Stereotypen?

Stereotypen zijn 'a conception of a group composed of a set of simplified existential beliefs'⁴. Ze bevatten meestal een kern van waarheid die echter overgegeneraliseerd of verdraaid wordt. Met andere woorden,

media doorgegeven wordt op beïnvloedbare leeftijd of momenten. De realiteit toont aan dat we eerder geneigd zijn negatieve stereotypen op te bouwen en door te geven, wanneer het om andersculturele groepen gaat.

Wat zijn dan vooroordelen?

Vooroordelen kan je omschrijven als 'niet op feiten gebaseerde uitspra-

Media en beeldvorming

ken of meningen over eigenschappen van groepen waardoor deze in een ongunstig (of gunstig) daglicht gesteld worden'. Ze zijn steeds gebaseerd op foute of onvolledige informatie, en ze zijn steeds gekoppeld aan attitudes en geworteld in gevoelens. Etnische vooroordelen zijn bijgevolg a priori oordelen over out-groepen die samengaan met gevoelens van antipathie, die gebaseerd zijn op starre of onjuiste generalisatie en die aanleiding geven tot discriminerende houdingen of racistische handelingen.

Terwijl stereotypen positief kunnen zijn, zijn vooroordelen per definitie negatief. Daarnaast onderscheiden vooroordelen zich nog van stereotypen doordat ze niet alleen een cognitieve, maar ook een affectieve component bevatten, waardoor ze uiteindelijk moeilijk te veranderen zijn. Belangrijk is dat vooroordelen tot een morele verwerping leiden van het individu en van de groep als groep. Zelf als de persoon niet aan het vooroordeel beantwoordt, dan nog wordt zijn gedrag negatief omgebogen (een Afrikaan die hard werkt, wordt ambitieus, eerlijk wordt naïef, een joviale Marokkaan heeft bijbedoelingen, enz.)

We moeten goed voor ogen houden dat vooroordelen een individuele en een sociale component hebben: het zijn individuele fenomenen met een oorsprong in verschillende psychologische processen, maar het zijn evenzeer collectieve schema's, die volledig deel uitmaken van het culturele patroon. Ze worden van generatie op generatie overgedragen en ze regelen zowel de relaties binnen de groep als tussen groepen onderling.

Etnocentrisme: in het verlengde van groepsvooroordelen

De out-group wordt vergeleken met de eigen groep en wel zodanig dat de eigen groep er baat bij heeft. De in de vergelijking vastgestelde verschillen zijn niet gewoon neutraal, maar verkeerd en minderwaardig. Etnocentrisme komt impliciet of expliciet bij alle culturen voor. De func-

tie is immers tweeledig: het zorgt voor samenhang in de groep en het biedt een overzichtelijk wereldbeeld, waarbij de eigen groep of het geïdealiseerde beeld dat men daarvan heeft, het referentiekader is. Daarmee suggereert het de leden van de culturele groep eenheid en veiligheid; nest-warmte duss.

Om te vervullen: xenofobie en racisme

Xenofobie betekent letterlijk 'vreemdelingenhaat'. In het spraakgebruik wordt het gebruikt voor 'de afkeer voor vreemdelingen'. Xenofobie is meer toegespitst op een negatieve houding ten opzichte van allochtonen dan bijvoorbeeld etnocentrisme, maar is minder beladen dan de term racisme.

Racisme kan beschouwd worden als de meest extreme vorm van etnocentrisme.

Memmi, de Franse specialist ter zake, omschrijft het moderne racisme als "dat gedrag, die wetten, die ideeën die ervoor zorgen dat mensen beoordeeld worden op basis van hun etnische afkomst en niet op basis van hun menszijn". Of nog:

"De waardetoekenning, gegeneraliseerd en definitief, van de werkelijke of denkbeeldige verschillen ten voordele van de aanklager en ten koste van zijn slachtoffer, teneinde zijn voorrechten of zijn agressie te rechtvaardigen".

In de uitwerking kan racisme individueel of collectief, dagelijks of structureel, subtiel of extreem zijn. In elk geval is het voor de racist interessant om de ander negatief, ongunstig of helemaal niet voor te stellen.

De racistische informatiestroom bedient zich van beeldvorming over andere culturen, die neigt naar stereotypie en etnocentrisme, en maakt gebruik van tal van vooroordelen.

Om over na te denken

Het is voldoende duidelijk dat etnocentrisme, stereotypie, vooroordelen en racisme in elkaars verlengde liggen en mekaar wederzijds onder-

steunen; een negatieve, foute of negerende beeldvorming is een geëigend middel hiervoor.

Culturele beeldvorming ligt dus als een fundamenteel sociaal schema opgeslagen in het geheugen en stuurt de verwerking van alle informatie die met minderheidsgroepen (migranten) te maken heeft, en dit zowel bij het lezen, het spreken, het kijken als bij andere vormen van sociale actie, doorheen dat schema. Als het schema vooral negatief geladen is, dan leidt dit tot vertekende interpretaties en vertekende modellen. Zo zouden autochtonen vooral dat nieuws over allochtonen onthouden en doorvertellen dat maken heeft met misdaad, achterstand, moraal of exotiek.

Nu is de vraag: als negatieve beeldvorming, stereotypering, etnische vooroordelen, etnocentrisme en racisme aangeleerd en overgedragen kan worden, is het dan ook af te leren?

Yannick Siebens
en Hans Verstraeten (9),
verwerkt door Frieda Bex

1 SERVAES, J. & SCHAKENBOS, E., De rol van de media bij de beeldvorming over etnische minderheden. In: Cultuur en Migratie, 1989/2, p.9.

2 HAESENDOORN, P., Het Zwaard van de Islam. In: Cultuur en Migratie, 1989/2, p.65.

3 VAN DIJCK, T.A., Communicating racism. Ethnic prejudice in thought and talk. Beverly Hills, Sage, 1987, p.23.

4 DAVIS, F., Intergroup prejudice. Minority-Dominant Relations, Arlington, 1978, p.47.

5 HAGENDOORN, L., Cultuur-conflicten en vooroordeel. Alphen, Samson, 1986, p.71.

6 DE BAETS, A., Beeldvorming over niet-Westerse culturen in geschiedenisboeken 1945-1984. Doctoraatssthe-sis, R.U.G., 1988, p. 16.

7 DEKKER, P. & VAN PRAAG, C.S. (ed.), Opvattingen over allochtonen in landen van de Europese Gemeenschap. SCP, Document 1990/8, p.10.-

8 MEMMI, A., Racisme hoezo? Ontmaskering van een onderdrukings-mechanisme. Nijmegen, Masua, 1983, 1983, p.6 en p.107.

9 SIEBENS, Y., VERSTRAETEN, H., Media & Migranten. Onderzoek in opdracht van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid. Brussel, VUB Sectie Communicatiewetenschap, 1991, p.5-9.

Media en beeldvorming

Media-opvoeding als mogelijkheid tot bijsturing van beeldvorming over etnische minderheden

Etnische houdingen in het algemeen, en vooroordelen in het bijzonder, worden in een vroeg stadium aangeleerd. Naast de socialisatie in het gezin en 'op straat' spelen de invloed van de media en het onderwijs een belangrijke rol.

De 'witte' westerse kinderen leren al in hun eerste jaren welke positie zij en hun groep innemen ten opzichte van andere mensen en groepen. Media-inhouden laten zien dat deze positie als het ware vanzelfsprekend is; de negatieve beeldvorming over 'andere soorten' mensen wordt hiermee een belangrijk element van de socialisatie. In het middelbaar onderwijs en in hun latere leven weten de kinderen in zo'n geval nauwelijks 'beter'. Op deze manier wordt de 'etnische consensus' opgebouwd die aan de grondslag ligt van het volwassen racisme in onze samenleving.

Toch is racisme niet onveranderlijk. Het is een sociaal-historische eigenschap van onze samenlevingen, afhankelijk van economische ontwikkeling en van daarop gebaseerde machtsverhoudingen. Racisme is niet aangeboren, maar aangeleerd in een specifieke historische, economische en sociaal-culturele context. Dit houdt in dat racisme, en de daarmee gepaard gaande vooroordelen en discriminatie, ook weer onder speciale historische en sociaal-culturele voorwaarden kunnen worden afgeleerd.

Omdat racisme kan worden aan- en afgeleerd, en leerprocessen zich reeds op jonge leeftijd afspelen, speelt het onderwijs in beide processen een belangrijke rol.

Het onderzoek dat tot nu toe met betrekking tot beeldopvoeding werd gevoerd, is beperkt. Daardoor kunnen we hier slechts suggesties, en geen oplossingen bieden voor racisme binnen klassen en scholen. We hopen wel dat we hiermee de discussie over de rol van het onderwijs en het belang van beeldopvoeding binnen onze multi-etnische samenleving wat aanzwengelen.

Kennis van en meningen over etnische minderheden

Alvorens stappen tot anti-racistisch onderwijs -hier door middel van beeldopvoeding- gezet kunnen worden, is het belangrijk meer inzicht te krijgen in de wijze waarop kennis en meningen over etnische minderheden worden gevormd.

Als etnische minderheden worden hier beschouwd:

"groepen die, naar objectieve maatstaven gemeten, een lage sociale positie innemen, die bij gebrek aan de vereiste juridische status niet effectief deelnemen aan de reguliere politieke besluitvorming, die door de rest van de samenleving als een aparte groep worden beschouwd, die culturele gewoonten, waarden, normen, taal, ... van vreemde origine hebben, die zich naar lichamelijke kenmerken min of meer van de rest van de samenleving onderscheiden en die, omwille van één of meerder bovenstaande eigenschappen, slachtoffer zijn latente of manifeste discriminatie".¹

Veel mensen in ons land hebben weinig contact met leden van minderheidsgroepen. Hierdoor zijn er weinig ervaringen die de basis

kunnen vormen voor de vorming van 'mentale modellen' van minderheden. Indien er toch behoefte bestaat om over minderheden te praten, wordt de informatie uit andere bronnen geput. Het zijn hoofdzakelijk de krant en de televisie die deze informatie leveren. Wanneer deze informatie voor het merendeel negatief is, is de kans groot dat deze mentale modellen een negatief karakter krijgen. Op deze wijze worden vooroordelen in het leven geroepen.²

De media hebben dus een grote invloed bij de vorming of verandering van vooroordelen op die gebieden waarover lezers/kijkers weinig eigen ervaringen en/of andere informatie hebben. Dit is algemeen het geval voor minderheidsgroepen, en in het bijzonder voor die informatie over minderheidsgroepen die niet uit dagelijkse ervaring kan worden geput: immigratiecijfers, misdaad, sociale positie, economische verhoudingen, werkgelegenheid, ...³

Het beeld van etnische minderheden dat door de media wordt weergegeven, blijkt eerder negatief of neutraal te zijn. Minderheden worden hoofdzakelijk gezien in termen van problemen, overlast en misdaad. Boven-

Media en beeldvorming

dien vindt de berichtgeving meestal plaats vanuit het perspectief van de meerderheid. Minderheden krijgen nauwelijks het woord. Hun kritiek op racisme en discriminatie wordt nauwelijks gehoord of niet ernstig genomen. Onderwerpen die relevant zijn voor minderheden, zoals werkloosheid, onderwijs, gezondheidszorg, politieke rechten, acties tegen discriminatie, culturele activiteiten, ... krijgen nauwelijks aandacht in de media, waardoor hun 'gewone leven' buiten beeld blijft. De berichtgeving oriënteert zich naar omvang en thematiek op opvallende incidenten en sensationele conflicten, vooral wanneer die van gewelddadige aard zijn.

Maar de media worden niet in een 'sociaal vacuüm' gebruikt: het kijken, lezen, begrijpen en verwerken van informatie is een onderdeel van een complexe situatie. Media-invloeden zijn indirect, vooral omdat het publiek selectief interpreteert op grond van reeds bestaande meningen en houdingen. Doelen, verwachtingen, normen, waarden en ideologieën bepalen mee de informatieverwerking en daarom ook de mogelijke effecten.

Effecten zijn dus relatief en een precieze analyse van de complete context van het mediagebruik dringt zich op. Toch kan aangenomen worden dat de media in onze samenleving wel degelijk een centrale rol spelen en de kennis, meningen en houdingen van het publiek ten opzichte van etnische minderheden beïnvloeden. Negatieve opvattingen lijken te worden ondersteund door directe of indirecte negatieve berichtgeving over de meer 'spectaculaire' gebeurtenissen zoals misdaden of rellen, terwijl 'objectieve gegevens' over immigratie en deelname aan de algemene voorzieningen eveneens negatief kunnen worden geïnterpreteerd, namelijk als vormen van ontoelaatbare competitie.

De rol van het onderwijs bij het voorkomen en bestrijden van vooroordelen en racisme

Het onderwijs is, naast de media, zonder twijfel een centrale maatschappelijke sector in de vorming of verandering van etnische houdingen. Heel wat onderzoek toont aan dat schoolboeken, lesmateriaal en lessen over het algemeen geen positief beeld schetsen van etnische minderheidsgroepen⁶. Er worden weliswaar zelden expliciet racistische uitspraken gedaan in schoolboeken en lessen, maar nogal wat elementen hierin blijken aanleiding te geven tot etnocentrisme en vooroordelen. Zo blijkt uit een analyse van -weliswaar oude- schoolboeken die door Prof. Dr. K. De Clerck (R.U.G., 1992) werd uitgevoerd, dat in veel boekjes het superioriteitsgevoel van het "blanke ras" er op alle mogelijke manieren werd ingelepeld. Ondanks het feit dat er de laatste jaren door auteurs meer en adequater aandacht wordt besteed aan de positie van minderheidsgroepen in de samenleving, is het traditionele beeld dat kinder- en schoolboeken over minderheidsgroepen schetsen tot vandaag

zeer onvolledig, etnocentrisch, stereotiep, bevooroordeeld, ...; met andere woorden: vertekend door een "wit, westers" perspectief.

Even belangrijk, zo niet belangrijker dan het lesmateriaal dat in klassen wordt gebruikt, zijn de houdingen van leerkrachten. Attitudes, gedrag en percepties van leerkrachten hebben een niet te onderschatten invloed op de sociale atmosfeer van de school en de attitudes van de leerlingen. In België werd nog geen onderzoek verricht naar attitudes van leerkrachten ten opzichte van etnische minderheden. Buitenlandse studies⁷ tonen aan dat veel leerkrachten, zowel subtiel als openlijk, negatieve gevoelens tegenover etnische minderheden in het algemeen en tegenover leerlingen behorende tot deze groepen in het bijzonder, uitdrukken.

Die vaststelling kan niet veralgemeend worden, enerzijds omdat hiervoor onderzoek vereist is, en anderzijds omdat ze te kort doet aan de inspanningen van leerkrachten die zich intensief bezig houden met het voorbereiden van leerlingen op het samenleven in een multiraciale samenleving.

Beeldopvoeding als mogelijkheid tot bijsturing van de beeldvorming

Gezien de invloed die de media, vooral televisie, op kinderen hebben -hier specifiek met betrekking tot etnische minderheden-, en gezien het belang van het onderwijs bij het voorkomen en bestrijden van racisme, is het wijzen op de noodzaak van beeldopvoeding steeds meer gelegitimeerd.

De idee van beeldopvoeding als mogelijkheid tot bijsturing van beeldvorming over etnische minderheden ontstond in de jaren '70 in Groot-Brittannië. In 1976 werd, op initiatief van een zestigtal journalisten, de 'Campaign Against Racism in the Media' (CARM)

Media en beeldvorming

opgericht. Er werd een televisieprogramma met de titel 'It ain't half racism, mum', gemaakt, dat aan de Britse kijker toonde hoe men racisme in de mediaberichtgeving kon opsporen. Dit programma werd naderhand vertoond in scholen. Eind jaren '70 werden twee nieuwe produkties gemaakt, namelijk 'The Black and White Media shows', die de kijkers eveneens wilden wijzen op stereotiepe beeldvorming en etnische vooroordelen in de media. In aansluiting op deze programma's werd het 'Black and White Media Show'-boek van J. Twitchin gepubliceerd. Dit boek richt zich vooral tot leerkrachten, maar is een aanrader voor iedereen die geïnteresseerd is in het bestuderen van racisme in de media. Het is zonder twijfel een hulpmiddel om media-opvoeding voor kinderen en volwassenen didactisch te verantwoorden.

In België zijn lessen over media nog lang geen gemeengoed. Oorzaak hiervan kan de vaak voorkomende misvatting zijn dat er 'niets te leren valt' over de media, omdat iedereen -op den duur- televisie- en andere mediaboodschappen kan begrijpen. Daarbij wordt over het hoofd gezien dat het begrijpen van een mediaproduct iets anders is dan doorzien hoe zo'n produkt geconstrueerd is, en wat 'de boodschap achter de boodschap' is. Ook is er veel onduidelijkheid over hoe media-opvoeding moet worden gedefinieerd, over de rol die het onderwijs hierin moet spelen en de methodiek die hierbij moet worden gebruikt. Een ander knelpunt bij de invoering van media-opvoeding in het onderwijs is de geringe deskundigheid van leerkrachten die hiervoor niet worden opgeleid.

De didactische methoden waarvan bij beeld(media)-opvoeding gebruik wordt gemaakt, kunnen in drie typen worden ingedeeld. In de meeste curricula wordt de nadruk gelegd op het verstrekken van informatie over allerlei aspecten van televisie. Daar-

naast wordt gebruik gemaakt van de methode van actieve participatie waarbij kinderen ertoe worden aanzet zelf informatie te genereren. Dit kan bijvoorbeeld via discussies, denkopdrachten en het zelf maken van mediaproducten. Tenslotte wordt gebruik gemaakt van de 'media-aanpak', waarbij tijdens het vertonen van filmfragmenten vragen worden gesteld om kinderen te leren kritisch naar televisieprogramma's te kijken. Volgende leerresultaten moeten bereikt worden: de kinderen moeten in staat zijn hun eigen zelfbeeld en het zelfbeeld dat leeft binnen onze maatschappij te definiëren; verschillende types van "media-images" te identificeren en te classificeren; stereotypen te identificeren, en actief alternatieve beelden, ter vervanging van stereotypen, te construeren.

Het uiteindelijke doel van deze didactische methoden, die niet los van elkaar kunnen staan, is het vormen van bekwaamheid in het doorzien van televisie-inhouden, -intenties en sociale effecten.

Onderzoek naar effecten van media-opvoeding werd tot nu toe in beperkte mate gevoerd. Resultaten van dit onderzoek zijn matig positief. Tot nu toe kon niet worden aangetoond dat de curricula op lange termijn tot een minder stereotiepe visie op minderheidsgroepen leidden⁸. Vaak werden enkel korte-termijneffecten vastgesteld.

Hoewel de evaluatiestudies een beperkte zeggingskracht hebben, maken zij wel duidelijk dat niet alle typen doelstellingen even gemakkelijk bereikt worden. Het meest succesvol blijken de curricula in het bevorderen van kennis over televisie te zijn. Moeilijker is het kinderen tot een kritischer visie op het televisieaanbod en een kritischer beoordeling van media-inhouden te brengen, hoewel men er wel in slaagde een kritischer perceptie van geweldbeelden tot stand te brengen. Op dit terrein is echter nog heel wat studiewerk te

verrichten; studiewerk dat naast het leveren van concrete mogelijkheden een aanmoediging moet betekenen voor alle leerkrachten die zich nu reeds diepgaand met deze problematiek bezighouden.

*Els Schelfhout,
Brussel, 15 mei 1992.*

¹ Definitie gehanteerd door de Adviescommissie Onderzoek Minderheden, Hilversum, 1982.

² Johnson-Laird, 1983.

³ Esterl, 1983.

⁴ Van Dijk, 1983.

⁵ Op basis van onderzoek van T.A. Van Dijk in Nederland; de resultaten ervan zijn ook relevant voor België.

⁶ Katz, 1976; Van Den Berg & Reinsch, 1983; Van Dijk en Spaninks, 1981; Van Dijk, 1987.

⁷ Leacock, Rist & Gay, Essed.

⁸ Dorr e.a., 1980.

Weet wat je toont

"Een goeie relatie begint bij integratie. Integratie begint bij een goeie relatie." Onder dit motto zette Koninklijk Commissaris Paula D'Hondt samen met de Koning Boudewijnstichting in februari 1992 een mediacampagne op ter bevordering van de integratie van migranten. Of eigenlijk toch niet, want de verspreide affiches blokkerden zwart op wit: "Turk schiet op Belg", "Marokkaan rekent af met koppel" of "Samenscholing in Vorst". En hoewel een foto en het bovengenoemde motto de bedoeling van de campagne proberen duidelijk te maken, speelt in deze affiches hetzelfde dubbele mechanisme dat zo vaak in de media speelt: enerzijds worden bestaande vooroordelen bevestigd en anderzijds hebben de gebruikte beelden en slogans een invloed op de beeldvorming. En toch is deze campagne het bewijs dat men probeert tegemoet te komen aan de dringende nood om in de media constructief bij te dragen aan een positieve beeldvorming rond migranten. De vraag blijft of deze aanpak wel in de goede richting zat.

Aan de hand van vier stellingen toont dit artikel aan welke elementen kunnen meespelen in de invloed van de media op de beeldvorming rond migranten.

1. Het probleem rond migranten ligt veelal niet bij de culturele verschillen op zich, maar wel bij het beeld dat over de culturele verschillen verspreid wordt.

De televisie, zoals ook andere soorten media, is een venster op de wereld, een bril waardoor men naar de werkelijkheid kijkt. Dat dit beeld altijd een vertekende weergave is van de realiteit, komt onder meer door het subjectieve karakter van het waarnemen. Maar er is meer. Beelden of berichten kunnen ook a priori vertekend of zelfs totaal onjuist zijn. Deze vaststelling is ongetwijfeld van toepassing in het migrantendebat. Nogal snel mondt een gesprek over integratie of inpassing in 'onze' samenleving uit in een willen verdedigen van de eigen cultuur. Hoe vaag of onduidelijk die eigen (Vlaamse) cultuur dan ook ingevuld wordt, zij wordt altijd gespiegeld aan een andere cultuur, vanuit een bijna vanzelfsprekend superioriteitsgevoel van de eigen cultuur. Vooroordelen ten aanzien van andere culturen, geuit in taal, beelden en symbolen, maken dus deel uit van de eigen cultuur. En

media en reclame zijn niet zelden de kanalen waarlangs deze houdingen en beelden in Europa verspreid worden.

2. Niet het medium op zich is oorzaak van verkeerde beeldvorming, maar wel de manier waarop dat medium gebruikt wordt.

Media zijn voornamelijk op zoek naar sensatie, naar 'nieuws'. 'Normale' gebeurtenissen, evidente feiten, positieve aspecten hebben geen nieuws-waarde, wat uit de band springt wel. Laten we dit illustreren met een bijna dagelijks voorbeeld: de berichtgeving over de derde wereld. Het overheersende beeld dat wij van Afrika krijgen is een (schok-)beeld van hongersnood, armoede, terreur, geweld,.... Kijk maar naar de manier waarop Zuid-Afrika de jongste tijd opnieuw in het wereldnieuws gekomen is: uitbarstingen van geweld en bloedige gebeurtenissen. De beelden, de foto's worden in dergelijke berichtgeving dikwijls zo gekozen dat het slachtoffer-beeld enerzijds en het hulpverlener-beeld anderzijds versterkt worden.

Met de berichtgeving rond migranten gaat het niet anders. Want wanneer migranten de media halen, is het meestal in problematische situaties. Vandaar dat de ontvanger snel de

koppeling maakt tussen migranten en problemen.... Een paar voorbeelden illustreren hoe door enkele negatieve beelden of berichten de etnische spanning tussen autochtonen en allochtonen aangescherpt kan worden.

- Niet zelden titelen krantekoppen: "Turk overvalt..." of "Marokkaan betraapt...", terwijl de nationaliteit van de dader niets terzake doet. Wanneer een Vlaming dezelfde daad begaat, wordt ook niet gezegd of het om een Westvlaming of een Limburger gaat, laat staan dat er al in de kop sprake zou zijn van een 'Vlaming'. Je voelt goed aan hoe dit soort berichtgeving racistische gevoelens kan versterken of bestaande vooroordelen bij de ontvanger bevestigen.

- "Migrantten kosten België per jaar meer dan 122 miljard", dat berekende het Vlaams Blok in een studie. De Standaard nam deze stelling zonder meer over als titel van een artikel over die studie. Dat kan gevaarlijk zijn en is in elk geval vooroordelen bevestigend. Want wie ervan overtuigd is dat migranten inderdaad 'leven op onze kosten', voelt zich bij het lezen van die krantekop geruggesteund: 'zie je wel, want het staat in de krant' (en dus is het zeker waar).

-In april 1991 deden Yannick Siebens en Hans Verstraeten van de VUB, in opdracht van de Koninklijke Commissaris voor het Migrantbeleid, een onderzoek naar media en migranten. Daarin kwamen ze onder meer tot de bevinding dat "het belang van de media niet schuilt in het feit dat ze racistische vooroordelen zou veroorzaken, dan wel dat het publiek in de media argumenten zou vinden om hun xenofobe houding te verantwoorden en te legitimeren." Dergelijke beeldvorming in de media kan het publiek gemakkelijk een legitimatiekader bieden voor mogelijke etnische vooroordelen.

Ditselfde gegeven kan met een voorbeeld uit een ander domein geïllustreerd worden. Twee verschillende artikels beschrijven het 'gelovig engagement vandaag'. In het eerste artikel wordt de dalende kerkpraktijk besproken, leegstaande seminaries getoond en duidelijke 'anti-kerkse' uitspraken van jongeren geciteerd, geïllustreerd met een foto van een lege kerk. Een tweede artikel beschrijft een enthousiaste groep jongeren die met jongerenverenigingen volle kerken 'trekken', die aan een stevige jongerenwerking bouwen en zich op velerlei vlak engageren, met daarbij een foto van lachende en zingende jonge mensen.

Er moet geen tekening bij om aan te tonen dat van elk van beide artikels een verschillend effect zal uitgaan. Een opmerkelijk verschil tussen beide artikels is bovendien dat de groep waarover het gaat in de tweede voorstelling zelf de actor van het gebeuren is, terwijl hij in de eerste voorstelling tot voorwerp van een problematiek gemaakt wordt.

3. Migrantten zijn het voorwerp, zelden het onderwerp van de berichtgeving.

Wanneer migranten in de berichtgeving steeds weer tot voorwerp gemaakt worden, leidt dit zowel in het migrantendebat als in de publieke opinie en in de politiek tot

generalisering als 'Migrantten reageren niet normaal en ze gedragen zich niet normaal.' Doordat zij het voorwerp van de berichtgeving zijn, worden ze voorgesteld als 'niet behorend tot deze ('onze') maatschappij'.

Een mooie illustratie hiervan speelde zich enkele maanden geleden af. Een jonge migrant in het Brusselse reed zonder helm op zijn brommer rond en werd betrapt. In reactie daarop kwam een deel van het politiekorps ten tonele, er werden afspraken gemaakt en de achtervolging werd ingezet. Toen op een bepaald moment de gemeentegrenzen overschreden werden, moest aan een ander politiekorps toelating gevraagd worden om de achtervolging te mogen verderzetten.

Een doodgewoon feit eigenlijk: een jongere die een kleine overtreding begaat. Maar: is het wel goed dat zo'n feit in het nieuws komt? Zelfs al geeft men er in de berichtgeving niet zoveel gewicht aan, het feit dat dit gebeuren een plaats krijgt in een nieuwsuitzending, geeft het op zich al veel te veel gewicht, wat natuurlijk het negatieve beeld dat velen hebben over de aanwezigheid van jonge migranten in de hoofdstad, versterkt. Daarenboven wordt een deel van de Actueel-uitzending die middag gewijd aan het niet-in-verhouding-zijn van enerzijds zo'n politiemobilisatie voor een dergelijk 'klein' feit en anderzijds de lakse houding van de overheid wanneer zich grovere zaken of 'schandalen' voordoen. We kregen in die uitzending weliswaar

een schitterende beschrijving van het hele gebeuren, maar tegelijk werd daardoor nog maar eens volop aandacht geschonken aan de aanwezigheid van migranten in onze samenleving. Zo'n 'fait-divers' komt beter

helemaal niet in het nieuws, laat staan in 'Actueel'. Toch moet ook deze bedenking op haar beurt gerelativeerd worden, aangezien de meest negatieve houdingen tegenover migranten niet blijken te bestaan bij men-

sen die naar het radionieuws luisteren of bij mensen die een krant lezen. Die houdingen zijn wel meer aanwezig bij mensen die op VTM of RTL het nieuws volgen. Dit houdt vooral verband met de relatie tussen de sociale kenmerken van de Belgen (en meer specifiek de sociale kenmerken van een VTM- of RTL-kijker) en de uitgesproken negatieve houdingen tegenover migranten. Deze relatie is onderzocht in de studie die in 1990 aan de K.U. Leuven is uitgevoerd, 'Onbekend of Onbemind? Een sociologisch onderzoek naar de houding van Belgen tegenover migranten' (Jaak Billiet, Ann Carton en Rik Huys).

Migrantten krijgen zelden een stem, laat staan dat ze aanwezig zijn (onderwerp zijn) in het verspreiden van berichtgeving. Nochtans bestaat er een grote behoefte aan de impliciete aanwezigheid van migranten in normale situaties op de televisie (als nieuwslezer, spelleider, in gesprek over thema's die niet specifiek met de migrantenproblematiek te maken hebben,...). Onderzoek heeft uitgewezen dat de aanwezigheid van een 'gekleurde' nieuwslezer op de beeldbuis een veel groter effect heeft op de integratie van migranten in de samenleving dan om het even welke

Media en beeldvorming

dure sensibiliseringscampagne. Het is een manier om duidelijk te maken dat er nu eenmaal veel vreemdelingen in ons land wonen. Maar zolang migranten geen stemrecht hebben en bijgevolg ook geen toelating tot het openbaar ambt, is het voor de media moeilijker om een kleur(e) in een andere dan de migrantenrol aan het woord te laten.

4. Niet zozeer in de commentaar of de informatie op zich, maar wel in de macht van de beelden ligt de latente invloed op lange termijn.

In het bovengenoemde onderzoek *Onbekend of Onbemind* werd bevestigd dat berichtgeving, en het bijzonder beelden, sterk inwerken op het publieke oordeel. Toen begin november 1989 het migrantenvraagstuk in de media volop in de belangstelling stond, bleek nadien in het onderzoek dat de berichtgeving een duidelijke invloed had op de antwoorden van de respondenten. Niet zozeer de inhoud van de informatie zal een beslissende invloed uitgeoefend hebben, dan wel het feit dat over migranten gesproken werd en dat regelmatig beelden of foto's van (jonge) migranten te zien waren.

De macht van het beeld geldt evenzeer voor beelden over de aanwezigheid van migranten als over Afrika of over de kerk. Door deze beelden worden voorstellingen die bij de ontvanger reeds aanwezig zijn, nog eens bevestigd. Er speelt als het ware een soort onbewust collectief geheugen dat zowel de zender als de ontvanger bepaalt. De zender wordt erdoor beïnvloed in zijn keuze van foto en slogan, de ontvanger zal dan die delen van de boodschap selecteren of onthouden die een reeds bestaand beeld over 'de ander' bevestigen. Van daaruit is het geen grote stap om zich bij elk donker type onmiddellijk onveilig te voelen 'want migranten zijn kleine criminelen'. En deze kringloop doorbreken is bijzonder moeilijk.

Campagne

Tot slot komen we eens terug op de sensibiliseringscampagne van Paula D'Hondt, de kritiek op die campagne en de reactie van Johan Leman. Dat de affiches 'Turk schiet op Belg' en 'Marokkaan rekent af met koppel' op meer dan één punt de bestaande vooroordelen bevestigen is meer dan duidelijk.

Enkele punten:

- De slogans bevestigen het (foutieve) beeld dat de migranten voornamelijk Marokkanen of Turken zijn, en dat roept een schrikbeeld op. Enkel al door het feit dat die nationaliteiten in grote letters geafficheerd staan, als blikvangers. Marokkanen en Turken maken 35 % van het aantal vreemdelingen uit; het totale aantal vreemdelingen in Vlaanderen maakt iets meer dan 4 % van de bevolking uit.

- Het kan niet anders dan dat de werkwoorden 'schieten' en 'afrekenen' in een eerste reactie geassocieerd worden met onveilige situaties. Dus nog maar eens een bevestiging van het beeld van criminaliteit dat men heeft over migranten. Dat beeld is evenwel een sterk vertekend beeld. Cijfers van criminaliteit moeten we met de grootste omzichtigheid geciteerd worden, want niet zelden worden die cijfers totaal verkeerd belicht. Statistieken tonen aan dat migranten gemakkelijker in voorlopige hechtenis worden genomen dan Belgen. Ook bij effectieve gevangenisstraf komen Belgen gemiddeld vroeger vrij dan migranten.

- De boodschap die men in de campagne wil meegeven 'Een goeie relatie begint bij integratie. Integratie begint bij een goeie relatie' verdwijnt in piepkleine letters en onder de vette titel die een vrij grote plaats in het geheel van de affiche inneemt.

- De Marokkaan die met het koppel 'afreken' wordt nog maar eens voorgesteld in de dienende rol. Kon er voor dezelfde boodschap geen Marokkaans koppel zijn dat in een restaurant 'afreken' met een Belgische ober?

In antwoord op de kritiek op de campagne beweert Johan Leman dat deze op technisch vlak niet slecht kan geweest zijn. 'Als je kiest voor vakmensen, dan geef je hen zoveel mogelijk vrijheid, tenzij je echt valt over hun produkt. En dat was niet het geval.' Nochtans kan ook een professioneel reclamebureau zich nog ernstig vergissen in de aanpak van een campagne. Misschien is het wel riskant om bij maatschappelijk erg delicate thema's de zaak volledig in handen van een bureau te laten. Een bureau kan zich minder bewust zijn van de gevoeligheden die rond dit thema spelen, maar is er wel op uit om een campagne te laten opvallen. Een campagne kan dan snel vervallen in een doel op zichzelf.

Het is hoe dan ook duidelijk dat de problematiek van de migranten in de media met de grootste omzichtigheid moet aangepakt worden. Omgaan met media houdt in dat men voortdurend in rekening houdt welke de mogelijke effecten van titels, berichtgeving, beelden of foto's zijn. Pogingen om te werken aan positieve beeldvorming over migranten verdienen in elk geval aanmoediging. Naast het plaatselijke werken aan integratie- of bijscholingsprojecten, naast het structureel uitbouwen van een Koninklijk Commissariaat, naast het geven van fondsen voor onderzoek, speelt de media immers een onmiskenbare rol in het uitbouwen van een maatschappij waar samenleven met anderen niet problematisch moet verlopen, waar solidariteit met andere culturen terug te vinden is en waar mensen inzien dat de voordelen van de welvaartstaat voorrechten zijn die liefst met zoveel mogelijk anderen gedeeld kunnen worden.

Hilde Ingels

Media en beeldvorming

Van lijdend naar meewerkend voorwerp

Migranten in de media

In het vorige artikel formuleerde Hilde Ingels haar kritiek op de mediacampagne van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid. We vroegen het Koninklijk Commissariaat om een reactie:

De mediacampagne van het Koninklijk Commissariaat was beperkt in haar budget, beperkt in tijd, beperkt in doelstellingen en, dat beseffen we goed, beperkt in haar effecten. Deze campagne wou geen produkt verkopen, maar een discussie stimuleren, een thema weer op de voorgrond plaatsen op een moment dat het dreigde begraven te worden onder de meer algemene noemer 'kansarmoede'.

Zo'n doelstelling is natuurlijk moeilijker te meten dan de verkoop van een produkt. Maar enkele signalen hebben ons toch te verstaan gegeven dat de campagne goed zat. Op het Koninklijk Commissariaat kregen we enorm veel vragen naar de informatiefolder. De campagne bestond immers uit een drieluik: een spot op televisie en in bioscoopzalen, advertenties in kranten en weekbladen en een informatiefolder die gratis verkrijgbaar was in het postkantoor. Die informatiefolder bevatte de grote lijnen van het inpassingsbeleid. Om tegemoet te komen aan alle vragen tijdens en na de campagne, zijn op dit ogenblik al bijna 50.000 Nederlandstalige folders en evenveel Franstalige verspreid, ondermeer in samenwerking met de respectievelijke Ministeries van Onderwijs. Omdat heel wat mensen de campagne blijkbaar zo 'geslaagd' vonden dat ze graag een afdruk van de foto's en slogans hadden, heeft het Koninklijk Commissariaat bovendien een affiche laten ontwerpen waarop de drie advertenties samengebracht zijn. Daarvan zijn al 2.100 Nederlandstalige en 1.500 Franstalige exemplaren de deur uit. Dit zijn voor ons prettige en tastbare resultaten van een relatief beperkte en goedkope campagne.

Maar het Koninklijk Commissariaat beseft goed genoeg dat mediacampagnes niet het tovermiddel zijn voor de integratiethematiek. Belangrijker dan de mediacampagne en intenser in inzet en tijd, zijn volgende initiatieven.

Berichtgeving en tewerkstelling

In het artikel van Ingels is voldoende aangetoond dat de media een belangrijke rol spelen in de beeldvorming over migranten. Mevrouw D'Hondt formuleerde het ooit als volgt: 'Wat de migrantenthematiek betreft, vormen de media zowel een deel van het probleem, als een deel van de oplossing.'

De rol van de media ligt op twee terreinen: berichtgeving en tewerkstelling.

De media zijn in de eerste plaats een bron van informatie en daardoor van beeldvorming. Om een objectieve, evenwichtige en genuanceerde berichtgeving over migranten

te stimuleren, heeft het Koninklijk Commissariaat in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting de Mediaprijs voor een Harmonieuze Samenleving ingesteld. Die prijs zal jaarlijks worden toegekend, het ene jaar voor de schrijvende pers, het andere jaar voor de audiovisuele media. Dit jaar beginnen we met de schrijvende pers. 'De prijs belooft geschreven of audiovisuele produkties die op een objectieve, evenwichtige en genuanceerde wijze informatie geven over de aanwezigheid van alloctonen in ons land en die op die manier een gunstig klimaat creëren voor het tot stand komen van een harmonieuze samenleving.' (art. 1 in het reglement van de Mediaprijs).

Op basis van de studie van Prof. Billiet en medewerkers heeft het Koninklijk Commissariaat de aanbeveling geformuleerd dat migranten op een impliciete wijze zouden aanwezig zijn in de media, zowel als deelnemer aan programma's als als werknemer. Migrant zijn in de media hoofdzakelijk lijdend voorwerp. Ofwel gaat het over migranten zonder dat ze zelf aan bod komen, ofwel komen ze aan bod maar dan gaat het enkel over migranten. Daarbuiten lijken deze mensen geen deel uit te maken van het maatschappelijk leven in ons land. Hun positie zou moeten evolueren naar die van meewerkend voorwerp, en dan zowel aan informatieve programma's als aan ontspanningsprogramma's, niet omdat ze migrant zijn maar omdat ze geïnteresseerd of geïnformeerd zijn. Wat betreft de tewerkstelling van migranten in de media, ondersteunt het Koninklijk Commissariaat (in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting ook financieel) het Gelijke-Kansenplan voor Migrant dat onlangs door de Raad van Bestuur van de BRTN is goedgekeurd. Dat plan houdt van verschillende aspecten in: maatregelen om de werkgelegenheid van alloctonen op de BRTN te bevorderen, het stimuleren van reflectie over beeldvorming in verschillende programma's, het sensibiliseren van alle personeelsleden.

De Mediaprijs en het stimuleren van de impliciete aanwezigheid van migranten in de media zijn voor het Commissariaat de voornaamste instrumenten om te komen tot een objectief en evenwichtig beeld van de aanwezigheid van migranten in ons land. Maar die maatregelen vragen tijd, middelen en heel wat inzet. Voor het Koninklijk Commissariaat is het belangrijk dat hieraan begonnen is.

Phara de Aguirre
medewerker Koninklijk Commissariaat voor het
Migrantenbeleid

RACISME IN DE PERS : ONGESTRAFT ?

Racisme in de pers is niet ongewoon. Verkiezingsblaadjes, partijkranten, pamfletten, folders, brochures, week- en maandbladen durven wel eens racistische artikelen en meningen publiceren. Ook in de dagelijkse krant vind je, maar dan vaak subtieler, vormen van racisme terug. Kunnen de schrijvers of uitgevers van zo'n artikelen ongestraft rondlopen? Is dit de tol die we betalen voor de persvrijheid?

Vrijheid van meningsuiting

De vrijheid van meningsuiting is een belangrijk goed. Het wordt beschermd door artikel 10 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens en artikel 14 van de Belgische Grondwet. Beide artikelen voorzien nochtans in een mogelijkheid tot beperking van deze vrijheid. Beperkingen kunnen bijvoorbeeld nodig zijn om de rechten van anderen te vrijwaren.

Het UNO-verdrag van 7 maart 1966 inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie en de Belgische Wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden

zijn zo'n beperkingen op het recht van de vrije meningsuiting. De beperkingen opgelegd door deze instrumenten zijn repressief, niet preventief. Dit wil zeggen dat de meningsuiting zelf niet op voorhand aan banden kan worden gelegd, maar dat ze achteraf wel eventueel bestraft kan worden. Andere wettelijke beperkingen opgelegd aan de vrije meningsuiting zijn bijvoorbeeld de wetten op laster, eerroof en beledigingen.

Beperkt door de racismewet?

Kan men dan op grond van de racismewet een schrijver van een racistisch artikel voor de rechtbank brengen? Op het eerste gezicht wel. Volgens artikel 1 van de wet van 30 juli 1981 is immers strafbaar - in de omstandigheden genoemd in artikel

444 van het Strafwetboek - :
- hij die aanzet tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon wegens ras, huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming;
- hij die aanzet tot discriminatie, rassenscheiding, haat of geweld jegens een groep wegens ras, huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming;
- hij die aan zijn voornemen tot rassendiscriminatie publiciteit geeft.

Het artikel vereist dat de omstandigheden van artikel 444 van het Strafwetboek aanwezig moeten zijn. Voor de schrijvende pers zijn deze omstandigheden zeker aanwezig :
"... de tenlasteleggingen geschieden (...) door geschriften, al dan niet gedrukt, door prenten of zinnebeelden, die aangeplakt, verspreid of

verkocht, te koop geboden of openlijk tentoongesteld worden."

Naar de letter van de wet kan men dus de schrijver van bijvoorbeeld een artikel dat pleit voor de invoering van een apart onderwijsnet voor kinderen van niet-Europese vreemdelingen aanvallen op grond van de racismewet. Maar in de praktijk blijkt dit bijna onmogelijk te zijn. Men moet namelijk rekening houden met artikel 98 van de Grondwet, dat een jury instelt voor alle criminele zaken, alsmede voor politieke misdrijven en drukpersmisdrijven. Drukpersmisdrijven komen bijgevolg voor het Hof van Assisen, de gewone rechtbanken zijn dan niet meer bevoegd.

Drukpersmisdrijven

Wat zijn drukpersmisdrijven? Er moet aan vier vereisten voldaan worden :

- er moet een feit strafbaar gesteld zijn in de wetgeving,
- het moet gaan om een misbruik van meningsuiting,
- het misdrijf moet door middel van de drukpers zijn gepleegd (dit wordt ruim geïnterpreteerd, maar film, radio en T.V. vallen hier alsnog niet onder),
- er moet een reële openbaarheid aan het drukwerk gegeven zijn.

Racistische publikaties die verspreid geweest zijn, voldoen steeds aan deze voorwaarden. Dit heeft tot gevolg dat een vervolging tegen racisme in de geschreven pers steeds voor het Hof van Assisen moet komen. Maar alleen het Parket-Generaal is bevoegd om een zaak voor dit hof te brengen, de benadeelde partijen kunnen dat niet.

Sinds het einde van de 19e eeuw is er voor het Hof van Assisen geen enkele vervolging meer geweest voor een drukpersmisdrijf. In de praktijk komt dit Hof alleen nog samen voor zware misdaden - moorden, banditisme, ... - Dit heeft hoofdzakelijk te maken met de logge en zware procedure voor het Hof van Assisen.

Feitelijke straffeloosheid

Het stilzitten van de Parketten-Generaal resulteert zo in een feitelijke straffeloosheid van personen die aanzetten tot racisme via de geschreven pers. De wet op het racisme, die op zich al veel leemten kent, blijkt voor racisme in de pers dode letter. Er zijn twee manieren om aan deze toestand een einde te maken. Enerzijds kan men ervoor pleiten dat ondanks de zware procedure (juryrecht-spraak) het Hof van Assisen toch bevoegd moet blijven, en dit niet

alleen in theorie maar ook in praktijk. Het is immers belangrijk dat de burgers en niet de rechters zich uitspreken over feiten die de basisprincipes van onze samenleving kunnen in gevaar brengen.

Anderzijds kan men pleiten de bevoegdheid inzake persdelicten tegen de racismewet aan de Correctionele rechtbanken te geven. De procedure voor deze rechtbanken is minder zwaar en er wordt niet zoveel publiciteit gegeven aan een zaak.

In het wetsontwerp-Gol (1983) betreffende sommige aspecten van de toestand van de vreemdelingen vond men een voorstel waardoor alle misdrijven tegen de wet op het racisme steeds voor de Correctionele rechtbank zouden moeten gebracht worden. Dit artikel werd in de uiteindelijke tekst geschrapt omdat het strijdig was met het artikel 98 van de Grondwet.

Het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid pleit nu voor een wijziging van dit artikel uit de Grondwet. Zonder de garanties die in dit artikel zijn vervat - bijvoorbeeld de bescherming van journalisten tegen overhaaste vervolgingen - te willen inperken voor andere persmisdrijven, stelt het Commissariaat voor artikel 98 van de Grondwet aan te vullen als volgt :

"De jury wordt ingesteld voor alle criminele zaken, alsmede voor politieke misdrijven en drukpersmisdrijven met uitzondering van door racisme en xenofobie ingegeven daden die de wet strafbaar stelt."

In het regeerakkoord heeft men er zich toe verbonden de bestrijding van racisme en xenofobie op te voeren. Een einde maken aan de straffeloosheid van racisme in de schrijvende pers is een eerste stap om de lacunes in de Wet van 30 juli 1981 te vullen.

Maar de racismewet is niet het wondermiddel om de strijd tegen opkomend racisme en xenofobie te winnen. Zij is slechts een doekje voor het bloeden. De echte uitdaging voor deze regering is het racisme en xenofobie aan de wortel te bestrijden.

Ruth Stokx

EEN GESPREK MET SAMIRA BENDADI

Samira Bendadi is na haar huwelijk met een 'Marokkaanse Antwerpenaar' in België komen wonen. Dat is nu ongeveer vier en een half jaar geleden. In Marokko studeerde ze Franse literatuur aan de universiteit van Oujda. In België werkte ze eerst als kleuterleidster in het bicultureel onderwijs in Brussel, daarna heeft ze nog alfabetisering in het Arabisch gegeven aan Marokkaanse vrouwen. Nu is ze journaliste bij de Arabische Wereldroep van de BRT.

"Ik werk nu als journalist voor de Arabische redactie bij de Wereldroep van de BRT. Wij maken programma's van 25 minuten met de bedoeling Vlaanderen in de Arabische wereld bekend te maken. Alles wat we vertellen, houdt natuurlijk verband met de actualiteit in België, en, op de tweede plaats, in Europa. Dat kan zowel politiek als economisch als cultureel zijn. We geven ook een overzicht van de Vlaamse pers. Na de actualiteit zijn er elke dag ook 2 vaste rubrieken.

We krijgen veel reacties vanuit de Arabische wereld, zelfs vanuit Jordanië en Syrië. Toch zijn de mensen die naar ons luisteren, ook in België of Nederland, toevallige luisteraars of mensen die het weten via via, want er werd nog geen reclame gemaakt. De programma's zijn ook bedoeld voor migranten, maar heel wat mensen, vooral de 2e of 3e generatie, zullen er weinig van begrijpen omdat het in het klassiek Arabisch wordt uitgezonden. Daarom wordt er op zondag een migrantenprogramma in het Marokkaans uitgezonden, dat vóór maar vooral ook over migranten van hier gaat. We willen de mensen op de hoogte houden van alles wat hier gebeurt, de mensen betrekken bij het leven hier, zowel politiek als economisch; op verschillende vlakken. Dit is een heel belangrijk doel."

"In Marokko wilde ik al journalistiek studeren, maar ik ben nooit in die school geraakt Ik vind dit werk erg interessant omdat ik zoveel leer en omdat ik zoveel over de Belgische actualiteit te weten kom. Voor mij is het ook belangrijk omdat ik zo een band bewaar en met het Arabisch en met het Nederlands. Bovendien is journalistiek een belangrijk beroep: je kunt veel doen voor de mensen en door je werk velen bereiken."

"Wij migranten zijn in de media slechts een 'onderwerp' je hebt echter nooit migranten die een onderwerp mogen maken, zeker niet gelijk welk onderwerp. En dan zijn we nog een onderwerp waarover zoveel verdeeldheid bestaat en waarbij het bijna altijd over problemen gaat. Het woord 'migrant' of 'Marokkanen' drukt een stempel op alles. Toch heb ik de indruk dat een aantal kranten meer moeite doen om iets te veranderen aan deze beeldvorming, ik zie dat ook in bepaalde reportages op TV.

Maar of dit invloed zal hebben op de mensen, dat weet ik niet. Gedurende jaren is alles zo negatief geweest! We mogen ook niet vergeten dat de hele actualiteit op wereldvlak zijn invloed heeft op de beeldvorming. Zo zie je bijvoorbeeld dat het woord 'terrorist' of 'terrorisme' vaak in de media gebruikt wordt om 'Iran' of 'moslims' aan te duiden. De mensen maken geen verschil tussen politiek en de gewone man, tussen verre Islamitische landen en de migranten hier. Op basis van het beeld dat ze over die landen hebben, vinden ze de Islam afschuwelijk en slecht. En de migranten zelf weten daar ook te weinig over, dat vind ik een grote lacune. Indien ze daarover meer zouden weten, indien ze bijvoorbeeld ook de geschiedenis van hun land zouden begrijpen, dan zouden ze hier beter kunnen leren leven. Spijtig genoeg weten ze dat niet, maar het is hun schuld niet."

"De participatie van migranten in de media zou groter moeten zijn, maar alles begint bij de school. Als de migranten beter opgevangen worden op school, dan zal alles verbeteren. Tegelijkertijd moet ook de mentaliteit bij de ouders veranderen: ze moeten meer doen voor de studies van hun kinderen, ze moeten beseffen dat Nederlands een belangrijke taal voor hen is en niet meer denken aan terugkeer. Het is immers voor 100% duidelijk dat dit toch niet meer gebeurt.

Je moet ook realistisch blijven en niet zomaar een migrant ergens bij betrekken zonder dat hij dat werk kan doen. En momenteel zijn er in Vlaanderen - in Brussel is dat waarschijnlijk anders - weinigen die gestudeerd hebben en die bijvoorbeeld als journalist kunnen werken. Maar dat moet veranderen! Men moet het hen vragen, hen kansen geven, dan zullen zij moed krijgen, zich van de noodzaak bewust worden, dan zal ook hun belangstelling toenemen. Nu heerst bij veel mensen de idee dat migranten, zelfs als zij veel kwalificaties hebben, toch geen kans krijgen"

"Ik weet dat ons werk ook belangrijk is voor de andere migranten omdat we laten zien wat mogelijk is. Maar ik moet ook zeggen dat ik dit werk doe, omdat het in het Arabisch is en omdat er geen Belg dit kan doen - de weinige Belgen die Arabisch kennen, geven les -. Indien een Belg voor mijn job in aanmerking zou komen, dan kwam hij op de eerste plaats.

Dit was ook een vraag die men ons bij de persvoorstelling stelde: 'Waarom 3 Marokkanen en geen Belg?' Een Belgische collega die voor de Arabische redactie werkt, dat zou ik nochtans heel interessant en plezierig vinden!"

Eliane Peytier

DE GAZET VAN ZELE: HOE HET KAN.

In Oost-Vlaanderen, tussen Dendermonde en Lokeren, ligt Zele. Het is een gemeente met iets meer dan 20.000 inwoners. 1.042 ervan zijn vreemdeling; dat is ongeveer 5,2% van de totale bevolking. De meesten zijn afkomstig uit Turkije. Al sinds 1945 verschijnt in de gemeente Zele de 'Gazet van Zele'. Dit is een plaatselijk weekblad 'voor en door de Zelenaars'. Sinds maart 1992 is er een Turkse, namelijk Gülcan Aktas, opgenomen in de redactie.

Deze opname kan niet zomaar als fait-divers afgedaan worden. Het is de uitdrukking van een duidelijke beleidsopzet van de uitgever:

"Lezers zullen in het colofon reeds de naam hebben opgemerkt van Gülcan Aktas. Zij is Turkse en zal in de toekomst binnen dit blad een duidelijke rol spelen in het opzet van de redactieraad om een informatiekanal van de Turkse migrantengemeenschap in deze gemeente, naar de autochtone Zelenaars toe te creëren. Het is een rol die Gazet van Zele, als betalend weekblad met de grootste spreiding binnen Zele, bij uitstek en beter dan gelijk welk ander blad ook kan spelen. Integratie start immers onvermijdelijk bij informatie. Gazet van Zele wil nadrukkelijk informatie verspreiden in de twee richtingen. Hiervoor was het nodig een medewerkster aan te trekken die de migrantengemeenschap van binnen uit door en door kent en er ook durft en kan over schrijven. Daardoor wordt het ook nodig dat dit blad verspreid wordt binnen migrantenkringen."

En verder verklaart de uitgever zijn initiatief als volgt:

"We willen ermee alleen aangeven dat via het publiceren van beschouwende artikels, door het verslaan van feesten en gebeurtenissen binnen onze Zeelse migrantengemeenschap we als Zelenaars een stap dichterbij kunnen komen tot het begrijpen van een levenswijze en levensvisie die ons vreemd is. Anderzijds willen wij de migrantengemeenschap duidelijk maken dat wij anders leven dan hen, anders denken dan hen, maar dat onze zeden en gebruiken niet noodzakelijk de exponenten zijn van een in diepe staat van deca-

dentie verkerende samenleving."

Bij het overlopen van de nummers uit de periode april - juni kan je vaststellen dat de uitgever woord gehouden heeft.

Gülcan Aktas schreef in die periode duidende artikels over het Turkse kinderfeest en het Suikerfeest, een verslag van het bezoek van vier Turkse leden van de Zeelse Turks-Islamitische vereniging aan 22 zieken in het plaatselijk ziekenhuis naar aanleiding van het Islamitische Suikerfeest, het verslag van het internationale Turkse kinderfeest dat plaatsvond in een Zeels college en waaraan naast 150 Turken ook beperkte delegaties van KLJ, Chiro, en alle Zeelse schoolnetten aanwezig waren. Zij schreef ook een zeer uitgebreide reportage over de "Informatie-avond over Turkije" die door vzw De Plint in samenwerking met het OCMW was georganiseerd en waarop Zeelse migranten samen met Zeelse vrouwenorganisaties een uitwisseling hielden over opvattingen en (voor-)oordelen over het actuele Turkije. En zij versloeg een bezoek van Paula D'Hondt aan Zele.

Maar niet alleen zij schrijft over migranten. Ook andere recateurs en gastschrijvers leveren bijdragen als en over migranten.

In het geheel van regionale en plaatselijke weekbladen is zo'n systematische en doorgedreven berichtgeving wellicht enig in Vlaanderen. Het is een voorbeeld van een niet-categoriale benadering, die daarenboven een heel breed publiek bereikt. Niet minder dan de helft van de Zeelse gezinnen leest immers dit weekblad.

We vroegen aan Gülcan hoe zij na die enkele maanden over haar job bij het weekblad oordeelt en welke reacties zij kon opvangen bij de migranten en de autochtone Zeelse gemeenschap. Gülcan: "Zoals dit meestal het geval is, zijn de reacties zowel positief als negatief. Mijn familie had er aanvankelijk last mee dat ik zo op het voorplan trad en ook vele van onze traditioneel ingestelde platte-landsmensen vonden dat dit initiatief teveel risico's inhield, zeker voor een vrouw. De imam, de cultuurleraar en de gestudeerden uit onze gemeenschap moedigden mij echter sterker aan. Nu is ook de grotere Turkse gemeenschap fier dat dit initiatief vlot verloopt.

In mijn Vlaamse vriendenkring hier in Zele waren er vooral veel aanmoedigingen en ook veel vragen naar nog meer uitleg bij de onderwerpen waarover ik had geschreven. Ik er-vaar dit alles als ontzettend positief. Van mijn collega's in de redactie verneem ik dat sommige Zelenaars de Gazet niet meer kopen of lezen omdat zij vinden dat het nu een Gazet van de Turken is geworden. Aan mij rechtstreeks zeggen de mensen zo iets nimmer.

Opvallend is wel dat er nog geen kritische of afwijzende lezersbrieven zijn toegekomen bij de redactie, wat over andere onderwerpen nochtans vaak het geval is. Wellicht wijst dit erop dat velen het toch wel interessant vinden."

Een kleine noot: Gülcan doet, net als alle andere leden van de redactie, haar verslaggeving en redactiewerk vrijwillig. Ze is verpleegster, en werkt in een integratieproject van de vzw Plint.

Luk Deschamps

Buitenland

Media voor een multicultureel Europa

Ed Klute is coördinator van STOA, de Nederlandse Stichting Omroep Allochtonen. STOA werd opgericht door migrantenorganisaties die samen meer dan 20 nationaliteiten vertegenwoordigen. STOA heeft een dubbel doel: de participatie van migranten in de media bevorderen, zodat de media een spiegel van de multiculturele samenleving worden; en radio- en televisieprogramma's in de eigen taal maken voor migranten van verschillende afkomst opdat ze de Nederlandse samenleving beter zouden leren kennen en tegelijk hun eigen taal en cultuur leren appreciëren.

STOA heeft zelf geen zendtijd, maar adviseert op vraag en op eigen initiatief de zendgemachtigde verenigingen en de Nederlandse regering. Momenteel lopen er verschillende projecten om migranten aan te moedigen om een rol te spelen in de media en er is ook een Europees project in samenwerking met de BBC.

Op 24 april 1991 hield Ed Klute een lezing aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij waarschuwde toen dat hij voornamelijk zijn persoonlijke opvattingen weergaf, omdat er over dit onderwerp weinig wetenschappelijk onderzoek bestaat.

We vatten zijn uiteenzetting samen.

De verantwoordelijkheid van de media in een multiculturele samenleving

De media spelen een belangrijke rol in de moderne maatschappij. Via de media worden informatie, opinies en ideeën verspreid. Zij moeten ook een forum bieden voor de zeer uiteenlopende culturele behoeften en opvattingen die in de samenleving aanwezig zijn. In de meeste landen worden deze zaken geregeld in een mediawet.

Europa wordt meer en meer een multiculturele samenleving, niet alleen door het vrij verkeer van personen binnen de Europese Gemeenschap maar vooral ook door de komst van migranten, vluchtelingen en onderdanen van vroegere kolonies. Deze ontwikkeling verloopt echter niet zonder problemen. Heel wat spanningen die het gevolg zijn van werkloosheid en slechte huisvesting leiden tot een toename van discriminatie en racisme. Precies daarom staan wetten die de immigratie beperken en maatregelen om de integratie te bevorderen hoog op de politieke agenda. Heel dikwijls komen deze zaken aan de orde juist door negatieve publiciteit in de me-

dia. Dit wijst op de invloed van de media: zij kunnen een discussie op gang brengen en de toon ervan bepalen. Vooral radio en televisie beïnvloeden attitudes en versterken vooroordelen bij de bevolking.

Bijgevolg moeten de oorspronkelijke functies van de massamedia opnieuw bekeken worden. De doelstellingen kunnen wel dezelfde blijven, maar moeten geïnterpreteerd en toegepast worden in het perspectief van een maatschappij die steeds meer multicultureel wordt.

Programma's maken voor een multiculturele samenleving houdt in dat je de culturele diversiteit tot uitdrukking laat komen op radio en televisie. Het probeert de aandacht van de kijkers en luisteraars te verleggen weg van het conflictmodel van "zij en wij". Dit zou bijvoorbeeld tot uitdrukking moeten komen in toneel, in shows en kwisprogramma's en in nieuwsuitzendingen die niet alleen de problemen van migrantengemeenschappen tonen: zij moeten de gemeenschappen voorstellen als een deel van de huidige realiteit. Zo ook moeten positieve bijdragen van "nieuwe Europeanen" nieuwswaarde krijgen en moeten ook

deskundigen afkomstig van etnische minderheden, meer aan het woord komen in documentaire uitzendingen. Het is ook erg belangrijk dat specifieke programma's voor etnische minderheden als een normaal onderdeel van de algemene programmatie geaccepteerd worden.

Dit alles kan een diepgaande invloed hebben op de mening en houding van kijkers en luisteraars. Het is binnen deze "multiculturele context" dat racistische ideeën door educatieve programma's, documentaires en studio gesprekken gemakkelijker bestreden kunnen worden. Het ene zonder het andere is vrijwel zinloos. Daarom moeten migranten zichtbaar aanwezig zijn in de massamedia en meewerken aan de realisatie van de uitzendingen, ook al opdat het een stimulans zou zijn voor de jongeren.

Maar helaas zijn de media in de meeste Europese landen helemaal geen afspiegeling van een multiculturele samenleving. Integendeel, zij geven de indruk dat Europa alleen door en voor blanke burgers van Europese afkomst is gemaakt. Enkel wanneer er problemen opduiken, wordt de aandacht toegespit op de

etnische minderheden, waardoor de vooroordelen alleen maar bevestigd worden.

Dit betekent dat:

- * alle radio- en televisieprogramma's het multicultureel karakter van de maatschappij tot uitdrukking moeten brengen;

- * programma's in de eigen taal deel moeten uitmaken van het gewone programma-aanbod;

- * educatieve programma's moeten bijdragen tot een wederzijds begrip onder de verschillende groepen;

- * migranten gelijke kansen moeten krijgen om in de media te participeren.

De huidige situatie

Uit een studie van de Universiteit van Nijmegen (1988) blijkt dat er in elk land een duidelijke band bestaat tussen het minderhedenbeleid, het mediabeleid en de specifieke programma's. In Nederland en Zweden bijvoorbeeld is er een tamelijk ruime keuze aan programma's in de eigen taal. In Duitsland, waar de minderheden moeten kiezen tussen terugkeer of assimilatie, staan de programma's eigen taal in het teken van een mogelijke terugkeer. In Groot-Brittannië ligt de nadruk op een multiculturele benadering, terwijl in Frankrijk de officiële zenders vrijwel geen specifieke programma's aanbieden. Wat België betreft, daar is er noch een migrantenbeleid, noch een mediabeleid, omdat het minderhedenbeleid omwille van de ingewikkelde institutionele structuur van het land versnipperd is. De programma's voor migranten op de BRT zijn tot nu toe ontstaan uit het persoonlijk initiatief van de programmamakers.

STOA deed in 1991 een onderzoek naar de participatie van etnische minderheden in de media en naar multiculturele programmatie, onderwerpen waaraan de meeste onderzoeken nauwelijks aandacht beste-

den. Het bleek dat de participatie vrijwel nihil is. Er kan hoogstens gesproken worden van een "Benetton-effect": etnische minderheden zorgen in programma's voor een exotisch tintje. Met uitzondering van Groot-Brittannië voert geen enkel land een beleid om daarin verandering te brengen. Daar heeft elke zendgemachtigde organisatie een "Gelijke-kansen-programma", waarbij de participatie van de minderheden op alle niveaus wordt gestimuleerd, dit door de externe recruiting, de interne benoemingspolitiek, de arbeidsvoorwaarden en opleiding, en het promotiebeleid. De migranten die in Duitsland, Zweden en Nederland in de media actief zijn,

een multiculturele samenleving traag op gang. Zo vroeg Koning Boudewijn na de rellen in Vorst in 1991 meer aandacht voor de rol van de media in het migrantenbeleid. En de resultaten van de verkiezingen van november 1991 brachten de BRT ertoe om ook te starten met een "Programma voor gelijke kansen" voor migranten en meer aandacht te schenken aan negatieve beeldvorming over migranten. Enerzijds is het spijtig dat er onlusten of, zoals in Duitsland, racistische aanslagen nodig zijn om de programmamakers op hun verantwoordelijkheid te wijzen, anderzijds betekent het toch ook dat er een verbetering op komst is. Een programma van de BBC van enkele jaren geleden

zie je meestal in specifieke programma's, ze komen in de gewone radio- en televisieprogramma's nauwelijks aan bod. Volgens datzelfde onderzoek blijkt dat een "multiculturele programmatie" meestal inhoudt dat er programma's in de eigen taal van een half uur worden aangeboden buiten de uren met hoge kijk- of luistercijfers. Voor het overige krijgen we via de media nog steeds het beeld van een "volkomen blanke" Europese maatschappij. Enkel wanneer er zich problemen voordoen, is er aandacht voor etnische minderheden.

Toch komt in Europa onder druk van de omstandigheden de discussie over de rol van de audiovisuele media in

waarin gewezen wordt op de gevaren voor negatieve beeldvorming wordt in verschillende Europese landen in workshops gebruikt en vindt zelfs navolging in gelijksoortige programma's.

Er zijn helaas ook negatieve ontwikkelingen. Specifieke migrantenprogramma's in de eigen taal staan hoe langer hoe meer ter discussie. In Zweden en Denemarken, bijvoorbeeld, zijn door de opkomst van de commerciële televisie de budgetten voor de openbare omroep vermindert en is bijgevolg ook de ruimte voor specifieke programma's verkleind; in Frankrijk wijzigt de Franse regering onder druk van Le Pen haar

Media en beeldvorming

mediabeleid tegenover migranten en denkt men dat pro-gramma's in de eigen taal de integratie van migranten in de weg staan. Gelijksortige ideeën hoor je ook in België en Nederland. In Duitsland is de specifieke programmatie vooral bij de regionale radio's dan weer wel goed ontwikkeld.

Wat te doen in de nabije toekomst?

In heel wat Europese landen zien we een zekere vooruitgang in de richting van een multiculturele programmatie. Er komen meer documentaires over migranten en asielzoekers en leden van etnische minderheden worden in panelgesprekken vaker aan het woord gelaten. Deze programma's maken, met uitzondering van Groot-Brittannië, nog geen deel uit van een algemeen gevoerd beleid, maar ontstaan op initiatief van welmenende programmamakers.

Gelukkig laten meer en meer migranten die in de media werkzaam zijn, van zich horen, hierbij gerugsteund door talloze aanbevelingen van officiële Europese instanties als de Raad van Europa, het Europese Parlement en de UNESCO. Zo werd "het recht dat migranten hebben, om regelmatig informatie in eigen taal te ontvangen over zowel het gastland als het land van herkomst", zoals dat door de Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking (Helsinki - 1975) werd bepaald, door alle

Europese landen geratificeerd. Een aantal voorstellen om de positie van etnische minderheden in de media te verbeteren die tijdens het colloquium over "Migrant, media en culturele verscheidenheid" (1988) werden geformuleerd, werden door de Raad van Europa overgenomen en aan alle regeringen voor ratificatie voorgelegd.

We weten duidelijk wat er moet worden gedaan, alleen is dat nog steeds niet gebeurd!

Tot nog toe hebben enkel politici, onderzoekers en individuele programmamakers een aantal aanbevelingen geformuleerd om de Europese media meer multicultureel te maken, het is nu aan de verantwoordelijken in de zendverenigingen om deze toe te passen. Dit is een voorwaarde om tot een echte "Gelijke-kansen-programmatie", enzovoort te komen. De Europese Radio- en Televisie Unie zal hierin een actieve rol moeten spelen.

Daarbij kunnen de Europese zendverenigingen mekaar steunen en van elkaars ervaringen leren. In Nederland wordt op dat vlak samengewerkt met de BBC en waarschijnlijk zal de BRTN hetzelfde doen. Er moet ook een Europese samenwerking komen bij de vorming van migranten-medewerkers en journalisten, bij het opstellen van richtlijnen om negatieve beeldvorming te voorkomen en om co-producties en programma-uit-

wisseling te stimuleren.

Misschien is een Europees netwerk van migranten die in de media werkzaam zijn, wel het allerbelangrijkst. Zij moeten mekaar dan ondersteunen in hun strijd voor een plaats in de media en een drukingsgroep vormen die de Europese media-instellingen en de overheden kan beïnvloeden en tegelijkertijd ook gezamenlijke producties realiseren.

Tot besluit nog een optimistische noot: in 1992 lopen er minstens zes Europese projecten waarbij programmamakers, beleidsverantwoordelijken en migranten werkzaam in de media betrokken zijn. Er zullen ook verschillende conferenties over dit thema plaatsvinden die de steun hebben van de Raad van Europa en de Europese Radio- en Televisie Unie. Hoewel de Europese media nog steeds gedomineerd worden door autochtone Europeanen en er nog een lange weg met veel hindernissen moet worden afgelegd, zijn de eerste stappen naar een multi-culturele programmatie toch gezet.

Ed Klute

Vertaling en verwerking:
Eliane Peytier en Emiel Vervliet

Naast dit wijdverspreide vooroordeel tegenover de "brutale, maar domme" Vlamingen waren ook hun collega's, de Waalse arbeiders, niet altijd opgetogen over de aanwezigheid van Vlamingen in de mijn, op de werf of in de fabriek. De Vlaamse boeren konden vaak niets van het industriële werk. De Waalse uitdrukking "on travail di Flamind", die gebruikt wordt om aan te geven dat een werk slecht afgewerkt werd, is hiervan een overblijfsel. Met de Vlamingen kon men ook nauwelijks praten. Daarenboven waren de Vlamingen "tevreden" met lage lonen. Deze lonen waren in elk geval hoger dan ze in Vlaanderen konden krijgen. Maar de Vlaamse migranten oefenden zo een negatieve invloed uit op de lonen in Wallonië. Sommige Vlamingen wiens banden met de geboortestreek, door jaren arbeiden en wonen in Wallonië, losser geworden waren, konden zich een nieuw "vaderland" aanmeten.

"De Vlaamse arbeider is in het algemeen tevreden met een bescheidener levensstandaard dan de Waalse arbeider... De Vlamingen die volledig zijn aangepast, door hun verblijf in Wallonië vertonen ook een wijziging in mentaliteit zodat ze kunnen beschouwd worden als echte Walen." (socialistische senator Van Belle, 1938)

"Ik ben de zoon van een Vlaming; mijn ouders hebben het land van Vlaanderen achtergelaten, daar ze het brood niet vonden om te overleven en alles ontbrak hen daar om hun kinderen op te voeden. In Wallonië hebben zijn scholen gevonden voor hun kinderen, zij hebben sympathie en een atmosfeer van vrijheid gevonden." (Parlementaire Handelingen, 27.1.1932)

Waal worden was niet zo evident. Het ontkennen van het Vlaams zijn, van het minder zijn, was een noodzakelijke voorwaarde. Twee vaderlanden kon men niet dienen.

"Hoe zeer de Walen ook hun welvaart grotendeels danken aan ons werkzaam Vlaamsche volk dat te verliezen van de lafheid voor het leven dekken komt, toch zijn en blijven onze mensen hier ware achteruitgestelden. Toch blijven ze beschouwd als een minder ras... Van den eersten dag ze op school zijn, vrije of onzijdige school, voelen de kinderen dat ze minder zijn dan hunne klasgenooten. Ze beginnen stilaan te betreuren dat ze kinderen zijn van 't Vlaamsche land. Na eenige maanden, soms weken, zoodra ze wat Fransch napraten kunnen, schamen ze zich "Flamin" te zijn." (De Gids op maatschappelijk Gebied, 1920)

Vooruit vanuit katholieke zijde werd de verdediging van het Vlaamse karakter beoogd. Het behouden van de Vlamingen voor geloofsverval of voor het aanhangen van het socialistische gedachtegoed, maakte

dat de katholieke beweging zich inzette om voor de Vlamingen, met behoud van hun eigenheid, een nieuwe thuis in Wallonië te creëren. "Onze Vlamingen verliezen snel de karakteristieken van hun ras, zeker als ze aan hun lot overgelaten zijn. Zij verliezen snel hun religieuze gevoelens en laten zich meeslepen door de onverschilligheid van hen met wie zij moesten samenleven. ... Dan komt de socialistische propaganda en deze Vlamingen op wie het best hadden kunnen steunen worden onze meest extreme tegenstanders Wij zouden de taalkennis van het Vlaams onder de kinderen van deze Vlamingen moeten stimuleren daar ze anders alles verliezen wat zo karakteristiek is aan het Vlaams ras, namelijk de geloofs-overtuiging." (Pater Warnotte, 1912)

De pogingen van katholieke zijde om de Vlaamse eigenheid in Wallonië te behouden had enkel wat succes in een paar gehuchten met een hoge concentratie van Vlamingen. Op lange termijn verdwenen ook deze Vlaamse eilanden. De noodzaak om zich aan te passen als men vooruit wil raken, samen met het éentalig Franse onderwijs, maakte dat van de Vlaamse origine van vele "Walen" enkel nog de naam overblijft.

Frank Caestecker

"Hiermee is dan ook aangetoond dat de Belgische publieke opinie, voor zover ze de Islam associeert met starheid, grondig op het verkeerde spoor zit. De verschuivingen op gezinsvlak en in het kader van de demografie wijzen volkomen in een andere richting".

Een besluit uit de Enquête 1991 "Gezinsvorming en waardepatronen bij Turkse vrouwen in Vlaanderen en in Brussel".

Of : waar beeldvorming en demografie elkaar raken.

Het dossier in Bareel 51 : Migrant en demografie

Binnenste buitenland

Vivre dans la XXème commune

"De regering zal de gemeenten Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Noode, Schaarbeek en Vorst vragen of zij, ten uitzonderlijke titel en voor de laatste maal, een verlenging wensen van het verbod voor niet-EEG-vreemdelingen om te verblijven of zich te vestigen in bepaalde gemeenten. De procedure, met de verschillende adviezen die daarin zijn voorzien, wordt onmiddellijk gestart. De verlenging zal enkel worden toegekend aan de voornoemde gemeenten en kan lopen tot einde 1994."

Toen op 9 mei 1990 de toepassing van artikel 18bis in zes Brusselse gemeenten, ondanks de gewijzigde politiek na het installeren van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid in 1988, toch voor een periode van twee jaar verlengd werd, startten MRAX² en de Liga voor de Rechten van de Mens uit protest met de actie 'XXème Commune'. In deze symbolische twin-tigste gemeente kunnen alle vreemdelingen aan wie de inschrijving in één van de 19 Brusselse gemeenten geweigerd werd, zich laten inschrijven. De twintigste gemeente is in het leven geroepen om een fundamenteel mensenrecht, het recht op wonen, te verdedigen. De initiatiefnemers doen dit op verschillende vlakken: ze proberen de publieke opinie te beïnvloeden, voeren politieke actie, helpen de slachtoffers van de maatregel, en legden na de verlenging in 1990 bij de Raad van State klacht neer tegen het artikel 18bis.

wat geschiedenis

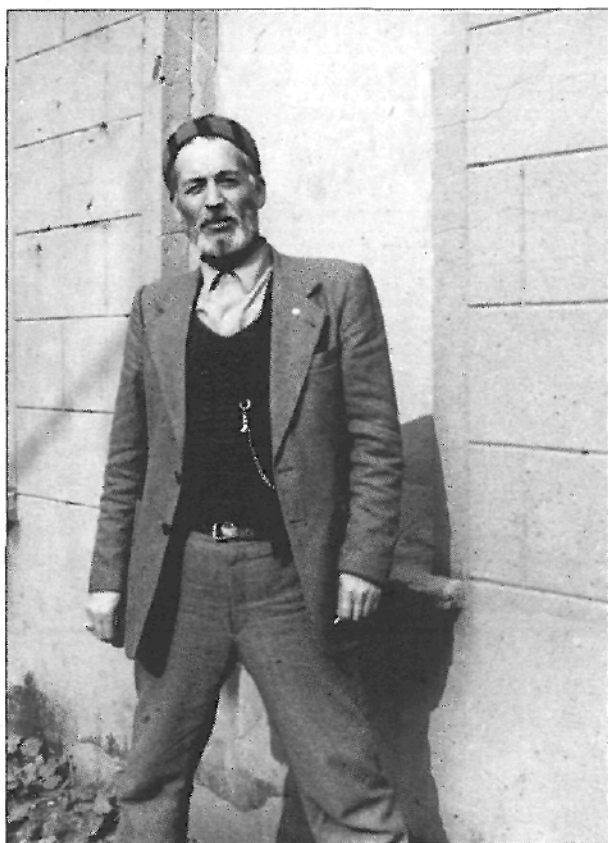
De huidige verblijfswetgeving in België is de wet van 15 december 1980, betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. Deze wet vervangt de oude wet van 1952, waarin voor de Minister van Binnenlandse Zaken de mogelijkheid voorzien was om vreemdelingen het verblijf in bepaalde gemeenten te verbieden. In 1980 schrapte de wetgever die mogelijkheid omdat ze o.a. in tegenspraak was met artikel 2 van het protocol nr. 4 bij de Europese

Conventie van de Rechten van de Mens, waarin het recht op de vrije keuze van de woonplaats voor elk persoon die legaal in een land verblijft, bevestigd wordt.

Maar in 1984 voegt de zogenaamde Wet-Gol (artikel 6, 28 juni 1984) toch een artikel 18bis toe met beperkingen van het verblijf of de vestiging van vreemdelingen in bepaalde gemeenten. In 1985 wordt de toepassing van dit artikel een eerste maal voor een periode van 5 jaar mogelijk in 6 Brusselse gemeenten. In mei 1990 krijgen deze zes een eerste verlenging van twee jaar en krijgt ook Luik het recht artikel 18bis gedurende 1 jaar toe te passen. Onlangs werd de toepassing van artikel 18bis nogmaals voor een periode van 2 jaar verlengd voor Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Noode, Schaarbeek en Vorst.

het doel van 18bis

Uit studies is gebleken dat vreemdelingen in grootsteden zich in bepaalde stadsdelen concentreren. Deze concentratieproblematiek van

migranten (en erkende vluchtelingen) is een onderdeel van een ruimere grootstedelijke en armoedeproblematiek in een aantal "probleemcumulerende" wijken. Immers, in dezelfde wijken treft men ook Belgen aan die een relatief oude en arme bevolkingsgroep vormen die achtergebleven is na de uitwijking van jongere en betergestelde Belgische gezinnen.

Maar, zo stelde de overheid vast, in die wijken staan tal van culturele, sociale en economische hinderpalen de integratie van de aanwezige migranten in de weg. Omdat "de concentratie van een bijzonder groot

aantal vreemdelingen op bepaalde plaatsen, waar men reeds met andere problemen kampt, (...) tot gevolg heeft dat de neiging van sommigen om aan de zelfkant van de maatschappij te gaan leven, wordt aangemoedigd en versterkt, dat hun Belgische bureaus van elke poging tot integratie afzien en wellicht zelfs dat afstotingsreacties worden uitgelokt", moeten, "in afwachting dat de ingezette terugkeer van een meer bemiddelde bevolking naar de stadscentra aanhoudt en dat de immigrantenbevolking een hogere levensstandaard bereikt, (...) de voor de integratie en voor de financiële toestand van sommige gemeenten schadelijke concentraties" worden beperkt. Althans, zo wordt geredeneerd bij het tot stand komen van art. 18bis in 1984.

Bij de parlementaire bespreking van de wet van 15 december 1980 was men "nochtans van oordeel (...) dat die moeilijkheden door andere maatregelen op gemeentelijk, gewestelijk en nationaal vlak dienen te worden opgelost", en voerde daarom geen beperkingen op het verblijf in.

In 1984 gaat men er impliciet van uit dat die andere maatregelen zullen genomen worden tijdens de beperkingsperiode. En in 1990 stelde de Minister van Justitie in de Kamercommissie van Justitie dat het niet meer nodig zou zijn de maatregel (18bis) in 1992 te verlengen omwille van de "vergezellende maatregelen" die door de regering zouden genomen worden.

het resultaat

Tot vorig jaar trof artikel 18bis hoofdzakelijk niet-EEG-studenten (kandidaat-)vluchtelingen. Sinds 15 juni 1991 vallen de studenten niet meer onder de toepassing van het artikel. De nieuwe economische migranten die zich via een uitzondering op de migratiestop in België kunnen vestigen, en migranten die al verbleven in België, maar nog niet gevestigd waren, vallen wel onder de toepassing van het artikel.

De beperking op het verblijf treft duidelijk maar een kleine groep van migranten. Migrant die al in België gevestigd waren en degenen die

komen in het kader van gezinshereniging worden er niet door geraakt. De weinigen die er wel door getroffen worden, komen meestal niet uit de traditionele emigratielanden; ze verschillen in nationaliteit, taal, cultuur, van de aanwezige migranten. Zij zouden juist meer differentiatie in de concentratiewijken kunnen brengen ?

Artikel 18bis geeft bijgevolg vooral de indruk aan de man in de straat dat de gemeenten de immigratie kunnen controleren en dat er vastberaden opgetreden wordt tegen de concentratieproblematiek in bepaalde wijken. Bovendien stigmatiseert deze maatregel bepaalde bevolkingsgroepen als oorzaak van een probleem dat buiten hen om ontstaan is.

In de periode 1985 - 1990 nam het aantal migranten trouwens toe in vier van de zes gemeenten waar 18bis werd toegepast. In Brussel-stad en Elsene, waar 18bis niet werd toegepast, daalde het migrantenaantal. Oorzaken voor de stijging zijn gezinshereniging, het geboortecijfer dat bij de migrantenbevolking hoger ligt dan bij de autochtone bevolking, het minimale resultaat van de maatregel 18bis door het grote aantal toegestane afwijkingen, en, belangrijk, de vele, minder begunstigde niet-EEG-ingezetenen die niet (durven) verhuizen naar een andere wijk of een andere gemeente uit schrik niet meer terug te kunnen.

18bis keert zich tegen het beleid en riskeert gettoïvorming in de hand te werken.

1992: tweede verlenging 18bis

Nadat in mei 1990 het Koninklijk Commissariaat een uitgebreide evaluatie met cijfers publiceerde in het rapport 'Voor een harmonieuze samenleving', werd 18bis toch verlengd.

In mei 1992, kort vóór de tweede verlenging, trok 'La XXème Commune' aan de bel. Ze stelden een lijvige nota over art. 18bis voor, waarin ze vooral het principe aantastten: art. 18bis is een regelrechte aantasting van het recht op vrije keuze van de woonplaats. Maar naast inhoudelijke argumenten kunnen ook formele argumenten tegen art. 18bis ingeroepen worden:

het advies van de Raad van State werd niet gevraagd. Intussen werd de toepassing van 18bis voor de tweede keer met twee jaar verlengd. De Raad van State deed nog steeds geen uitspraak.

Frieda Bex

De informatie:

-Het tweede rapport van de Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid "Voor een harmonieuze samenleving", mei 1990, deel III, hoofdstuk 6: Gemeentelijk Migrantenbeleid.
-Nota van XXème Commune, april 1992 (ref. 2298DWfs.doc), 22 blz.
Te bestellen bij MRAX, 02/278.23.71, of bij Ligue des Droits de l'Homme, 02/502.14.26.

¹ Uit de Oriëntatienota over vreemdelingenbeleid, Ministerraad, 24 april 1992.

² Mouvement contre le Racisme,

l'Antisemitisme et la Xénophobie

³ De toepassing was oorspronkelijk aan 8 gemeenten voorgesteld: in Etterbeek weigerde de meerderheid en in Koekelberg maakte de verenigde oppositie de vereiste tweederde meerderheid onmogelijk.

⁴ Parl. St., Kamer, 1983-1984, nr. 756/1.

⁵ Parl. St., Kamer, 1974-1975, nr. 653/1, blz. 21.

Voorgesteld

NOORDAFRIKAANSE CULTURELE VERENIGING LEUVEN (NCV)

Leuven telde op 1 januari 1991 4.467 vreemdelingen, waarvan er 1.675 afkomstig zijn uit EEG-landen, 920 uit Azië (Turkije inbegrepen), en 986 uit Afrika. Het aantal vluchtelingen bedroeg op dat moment 226.

In Leuven wonen 615 Marokkanen. Zij vormen 14% van de totale vreemdelingenpopulatie en 0,7% van de globale bevolking. In 1990 richtten enkelen onder hen de Noordafrikaanse Culturele Vereniging (NCV) op. Het was de eerste zelforganisatie in het Leuvense. Wie zijn zij?

B: *Waarom richtten jullie een eigen organisatie op?*

dh. A. Saret: De organisatie is spontaan gegroeid vanuit onze gemeenschap, waar iedereen gemakkelijk in contact komt met iedereen. Onze eerste doelstelling is de leden van onze gemeenschap te verenigen rond de uitoefening van de democratische rechten - verdraagzaamheid, openheid en wederzijds respect - om onze maatschappelijke, morele en culturele belangen beter te beschermen. Daarnaast proberen wij te werken in een geest van positieve integratie die beantwoordt aan de aanbevelingen van het Koninklijk Commissariaat. En onze derde doelstelling is het bevorderen van culturele uitwisseling tussen de Noordafrikaanse en de autochtone Vlaamse bevolking, in het kader van een interculturele dialoog.

B: *Een hele opdracht, zo te horen. Hoe zien jullie integratie?*

A.S.: Het erkennen van autonome eigen organisaties is voor ons een essentieel element. De zelforganisatie moet beschouwd worden als een volwaardige en meebepalende partner in het integratieproces en bij het concreet invullen van het begrip integratie. De zelforganisatie maakt het ons mogelijk ons evenwicht te vinden in deze samenleving en vormt zo een basis van waaruit wij onze eigen kulturele identiteit kunnen inpassen in de samenleving. Zij is de spil van de integratie en biedt ons een

niet-geïnstitutioniseerd kader waarbinnen wij ons omringd voelen door onze eigen gemeenschap. Als eigen groep moeten wij onze belangen verdedigen zowel op het praktische als op het principiële vlak. We werken als een vrijwilligersorganisatie met een permanente omkadering vanuit de Noordafrikaanse gemeenschap.

B: *Jullie bestaan nu 2 jaar. Wat zijn de eerste vaststellingen?*

A.S.: Allereerst ervaren wij - tot onze spijt - dat de bestaande "migrantenorganisaties" nog te artificieel en teveel als "bureau" optreden. Integratie is niet alleen een kwestie van geld, maar vooral een manier van aanpakken en met elkaar omgaan. Onder de migranten is er een groeiend bewustzijn van eigen verantwoordelijkheid: wij beseffen dat wij zelf het best geplaatst zijn om onze eigen toekomst en die van onze kinderen vorm te geven. Wij kunnen best zelf onze eigen problemen verwoorden en oplossingen voor-

dragen. Op dit ogenblik zijn er nog steeds te veel tussenpersonen die niet representatief zijn. De klassieke migrantenorganisaties bekommeren zich te weinig om de representativiteit van hun medewerkers of leden van de raad van bestuur. Zij zoeken te exclusief migranten die hun reeds bestaande visie onderschrijven. Te weinig gesalarieerde (gesubsidieerde) migranten nemen het echt op voor hun eigen gemeenschap. De eigen organisaties dienen daarom effectief een belangenbehartigende functie op te nemen; zij zijn ook goed geplaatst in de strijd tegen het integrisme.

B: *Van de principes naar de dagelijkse realiteit. Welke concrete activiteiten kan NCV voorleggen?*

A.S.: Naast volledig eigen initiatieven hebben we permanente en toevallige initiatieven met Vlaamse partners. Eén van onze eerste initiatieven was en is het organiseren van twee cursussen Nederlands. In 1991

organiseerde NCV ook Arabische taallessen voor een vijftigtal kinderen, in een poging om het integrisme geen kans te geven.

Onze Sporting NCV is aangesloten bij de KBLVB en speelt in een Vlaamse competitie. Er zijn wekelijks trainingen en wedstrijden. De club telt een twintigtal spelers, waaronder enkele Vlamingen. Er is een eigen omkadering, en onze supporters gaan mee naar de wedstrijden.

Er is nu ook de Interculturele Vrouwenwerking NCV. Dit is een initiatief van enkele vrouwen waarvan sommigen Maghrebijn zijn, en anderen Vlaming, maar door huwelijk verbonden met de Maghreb-cultuur.

Dit jaar organiseerden wij ook een intercultureel nieuwjaarsfeest met 200 aanwezigen, op 6 maart was er een info-avond over de Noordafrikaanse migranten in samenwerking met CSC Blauwput, op 10 mei was er samen met VVKSM District Leuven-Centrum een sportcompetitiedag voor jongeren, en we namen deel aan de gespreksronde over nieuwe Belgen in het leger.

Onze bereikbaarheid wordt vooral gehinderd door het feit dat wij nog geen eigen permanent lokaal, vergaderzaal of secretariaat hebben. Tegen betaling zijn er uiteraard wel andere zalen beschikbaar, maar op dit vlak beschikken wij niet over faciliteiten.

B: *Welke steun kregen jullie in het kader van het nieuwe migrantenbeleid?*

A.S.: Via het Impulsfonds kregen wij 200.000 fr steun en het Miniemen-instituut en SOJO stellen elk een (klas-)lokaal ter beschikking. Verder zijn wij zeer tevreden over de inzet van Vlaamse vrijwilligers die niet alleen advies of morele steun geven, maar ook concrete medewerking aan onze activiteiten.

Van andere fondsen, zoals het VFIK, waarvan de stad en het OCMW jaarlijks 14 miljoen extra voor migrantenprojecten ontvangen, ontvangen wij niks.

B: *Wat vinden jullie van het VFIK-programma?*

A.S.: Het monopolie van VZW Tint over de VFIK-fondsen is voor ons moeilijk te verwerken. Deze stedelijke vzw wil zich in de plaats stellen van het NCV en brengt de Noordafrikaanse gemeenschap in een afhankelijkheidsrelatie. Een volwassen samenwerking tussen gelijkwaardige partners met behoud van eigenheid is tot nu toe niet mogelijk gebleken.

Het leeuwenaandeel van de middelen en faciliteiten gaat naar de lokale integratiecentra en de klassieke migrantenorganisaties, terwijl toch ook via de zelforganisaties echte integratie groeit. Want hier leren de De manier waarop we naar anderen

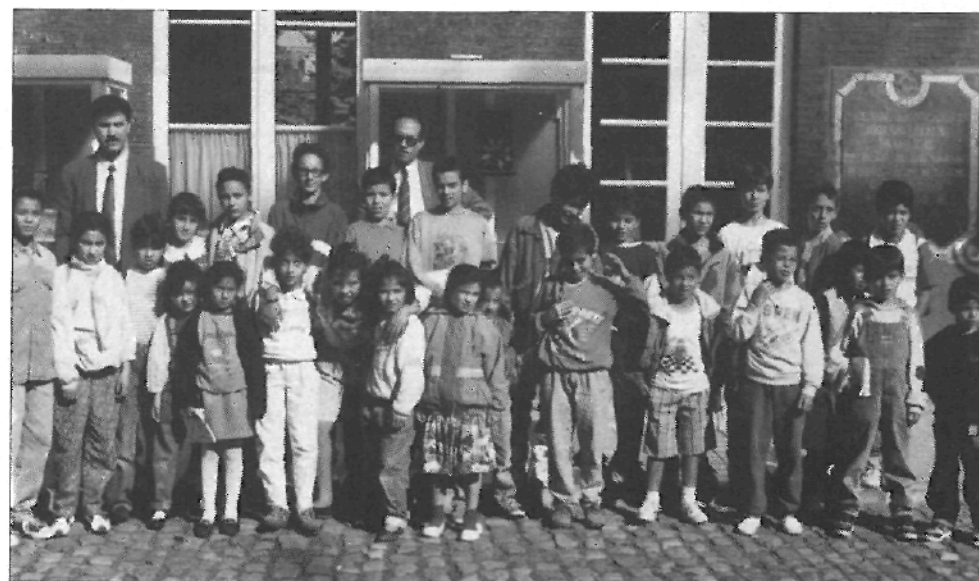
migranten zelf vissen, in plaats van een vis te krijgen. Het NCV betreurt daarom dat in de VFIK-projecten van de stad Leuven naar verhouding teveel middelen worden ingezet voor loonkosten en administratie. Rechtstreekse betoelaging van de activiteiten van bijvoorbeeld vzw NCV zou, gelet op de vrijwillige inzet van velen, tot meer directe resultaten kunnen leiden.

B: *Hebt U nog en slotboodschap voor onze lezers?*

A.S.: Volstaan volgende trefwoorden: volwaardige en rechtstreekse gesprekspartner, autonome vereniging, geen betutteling, vrijwaren van culturele eigenheid, samenwerking en uitwisseling met autochtonen, geen voldongen feiten maar inspraak?

Luk Deschamps

Voor verdere informatie: VZW N.C.V. p/a Ijzerenwegstraat 12, 3010 Leuven (016/35.09.70).

Documentatie

Over wie praten we nu eigenlijk ? Verkenning van de criteria voor doelgroepafbakening in beleid voor en onderzoek naar etnische minderheden

Vanhoren, I., Leuven, Katholieke Universiteit, Hoger Instituut voor de Arbeid, 1992, 35 p., prijs 150 fr., ISBN 90-71712-60-5 (Steunpunt Migranten - Cahier nr. 1). Te bestellen bij het Steunpunt Migranten, Blijde-Inkomststraat 7, 3000 Leuven, tel. 016/28.53.64.

Begrippen als migrant, vreemdeling, allochtoon, minderheid of gastarbeider geven vaak verwarring over de gehanteerde concepten. Dit eerste cahier van het Steunpunt migranten heeft niet de bedoeling pasklare criteria aan te reiken om het onderscheid te maken tussen deze begrippen. Wel wordt de evidentie van het gebruik van het criterium nationaliteit voor doelgroepafbakening in vraag gesteld en wordt het nut van het juridische nationaliteitscriterium nagegaan. In het tweede deel wordt gezocht naar alternatieve criteria om tot begripsafbakening te komen. De mogelijkheden tot operationalisering ervan worden getoetst in een concrete case, namelijk het Onderwijsvoorrangsbeleid in Vlaanderen.

De caleidoscoop van het migrantenonderzoek

Van de Velde, V. (red.), Ramakers, J., Martens, A., Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid, 141 p., prijs 375 fr. (Steunpunt Migranten - Cahier nr. 2).

Dit tweede cahier heeft als doelstelling het migrantenonderzoek meer bekendheid te geven en een huidige stand van zaken op te maken. Het eerste deel handelt over de ontstaansgeschiedenis en de ontwikkeling van de NFWO-contactgroep 'Wetenschappelijk onderzoek inzake buitenlandse minderheden in Vlaanderen - België'. Van de wetenschappelijke produktie van de

groep wordt een synthetische analyse gemaakt. Tevens worden enkele reflecties opgetekend m.b.t. de toekomstige ontwikkeling van het migrantenonderzoek.

In een tweede deel wordt een overzicht gegeven van het wetenschappelijk onderzoek over etnische minderheden sinds 1989. Per onderzoeksproject worden een aantal algemene identificatiegegevens en meer inhoudelijke informatie verstrekt.

3 x weg van Zanzibar

Lucas, C., Berchem, EPO, 1992, 18 p., prijs 520 fr., ISBN 90-6445-538-4. Te bestellen bij uitgeverij EPO, Lange Pastoorsstraat 25-27, 2600 Berchem, tel. 03/239.68.74.

Lucas Catherine verknippte zijn eigen "reizen" op zijn terras in Dar es Salaam, de autobiografie van Hamad bin Muhammad (1840-1905), Arabisch handelaar pendelend tussen Kisangani en Zanzibar, en de memoires van Salima bint Said (1844-1924), dochter van de sultan van Zanzibar die met een Hamburgse koopman trouwde, tot een geheel met Zanzibar als snijpunt. Het resultaat is een staaltje onconventionele geschiedschrijving waarbij de Arabische aanwezigheid in Afrika tijdens de Westerse kolonisatie van de (moedwillige) vergetelheid wordt gered. Niet direct vleidend voor de helden van de (Belgische) kolonisatie.

Culturele verscheidenheid als wederzijdse verrijking. Een verenigingsleven van en met migranten, door de overheid ondersteund

Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid, Brussel, 1992, 44 p., prijs 130 fr. Te bestellen bij INBEL, Kunstlaan 3, 1040 Brussel, tel. 02/217.11.11.

De vraag naar erkenning van autonome initiatieven van migranten wordt al lang gesteld door de in ons land verblijvende migranten. In het kader van de Hoge Raad voor

de Volksontwikkeling kreeg de Werkgroep Migranten de opdracht deze aangelegenheid te verkennen in overleg met deskundigen. In aansluiting bij hun werkzaamheden worden in hogergenoemde publikatie eigen accenten en klemtonen gelegd door het Koninklijk Commissariaat. Er wordt een korte schets van relevante gegevens over de recente ontwikkeling van het socio-culturele werk op het vlak van het verenigingswerk gemaakt. Daarna worden opties inzake toekomstige ontwikkelingen geëxpliciteerd wat doelgroep en werking betreft van eigen organisaties van migranten en worden drie voorstellen geformuleerd voor het intercultureel samenleven in Vlaanderen (België).

Oog voor jeugd met visie op morgen. Voor een jeugdbeleid dat integraal rekening houdt met de jongeren van anders-etnische herkomst

Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid, Brussel, 1992.

Deze nota werd geschreven vanuit het besef dat een jeugdbeleid voor de jaren negentig een jeugdbeleid moet zijn dat zich richt naar alle jongeren, ongeacht huidskleur, nationaliteit, geslacht, godsdienst.

Het K.C.M. wil hiermee de basis aanbieden voor een heus werkdocument voor een coherent en volledig jeugdbeleid dat toepasselijk is in Vlaanderen en in de Vlaamse werkingen in Brussel, met name gericht op (en beperkt tot) het jeugdwerk (d.i. het pedagogisch bezig zijn met jongeren in hun vrije tijd) en het jeugd welzijns werk (d.i. gericht op de probleemsituaties).

Dit cahier is een uitnodiging gericht tot de bevoegde minister(s), de administraties en de werkingen zelf om zo'n jeugdbeleid enerzijds uit zijn versnippering weg te halen en het anderzijds aan te vullen vanuit domeinen waaruit tot op heden weinig geput werd. Een groot gesprek met de jeugd - en dit is uiteraard meer dan de migranten jeugd - dient hierbij op gang gebracht te worden.

Sport als integratie.

Kansen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren

De Knop, P., Walgrave, L., (eindred.), Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1991, 223 p., prijs 435 fr., ISBN 90-5130-090-5. Te bestellen bij de K.B.S., Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511.18.40.

Sinds een aantal jaren worden diverse experimentele programma's en onderzoeksprogramma's opgezet om de mogelijkheden te onderzoeken van het uitdrukkelijk inzetten van sport voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. Dit werk is de weerslag van een grondige en systematische benadering van dit thema.

In het eerste deel wordt een theoretische fundering geboden over sport als integratiemiddel voor maatschappelijk kwetsbare jongeren, waarbij ook ingegaan wordt op de problematiek van de maatschappelijke kwetsbaarheid zelf.

In deel twee worden de sportinitiatieven bekeken, die opgevolgd werden door de steungroep 'Jeugd en Sport' van de K.B.S. Het gaat hier om diverse initiatieven : vvanuit de (lokale) overheid, het onderwijs, de specifieke werkingen (in Vlaanderen, Wallonië en het buitenland). Deel drie zoekt een weg naar een integratiebeleid voor maatschappelijk kwetsbare jongeren met sport als beleidsvoor maatschappelijk kwetsbare jongeren met sport als beleidsinstrument.

De Brussels "migrantenrellen" van mei 1991. Een jeugdcriminologische interpretatie

Walgrave, L., e.a., Leuven, K.U. Leuven, Faculteit rechtsgeleerdheid, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, 1991, 28 p., prijs 95 fr. + verzendkosten. Te bestellen bij de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, Hooverplein 10, 3000 Leuven, tel. 016/28.53.00.

Na de incidenten in Brussel in mei '91 meende de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie dat de jeugd-

criminologische benadering een originele en nuttige bijdrage kon leveren tot het maatschappelijke debat hieromtrent.

De in deze nota voorgestelde visie is het resultaat van partiële onderzoekservaringen, van een systematische opvolging van de wetenschappelijke contacten met deskundige personen en initiatieven op het veld.

Deze analyse wil een aantal criminologisch-wetenschappelijk verworven inzichten duidelijker en toegankelijker maken voor 'bevoorrechte consumenten', dit zijn diegenen die ze zouden moeten integreren in hun praktijk van beleidsmaker, veldwerker of journalist.

Medische zorgenvraag van allochtonen en Belgen bij de Antwerpse huisarts

De Muynck, A., Schillemans, L., e.a. Antwerpen, Instituut voor Tropische Geneeskunde dienst epidemiologie, 1991, 55 p. + bijlage, (Epi-publicatie nr. 16). Te bestellen bij het I.T.G. Nationalestraat 155, 2000 Antwerpen, tel. 03/238.58.80.

Dit onderzoek wil inzicht verschaffen in de overeenkomsten en verschillen in gezondheids- en ziektegedrag van Belgen en Marokkanen in de huisartspraktijk.

In zeven huisartspraktijken in Borgerhout werd gedurende 2 maanden voor iedere nieuwe ziekte-episode en voor elk nieuw preventief bezoek een registratieformulier ingevuld. Naast persoonsvariabelen werd ook de reden van het contact met de huisarts genoteerd en voor een curatief probleem ook het voorafgaande ziektegedrag, het aangetaste systeem, de etiologie, de prognose en de eventuele verwijzing. In totaal werden 1.487 Belgische en 276 Marokkaanse patiënten in de studie opgenomen.

De studie eindigt met een aantal aanbevelingen voor de overheid, de huisartsen, de opleiding van de huisartsen, en voor de richting van het wetenschappelijk onderzoek.

Het rapport dat niemand las.

De rapporten-Paula D'Hondt : een synthese Martens, P., Zonhoven, uitgeverij BOEK, 1991, 63 p., prijs 195 fr. ISBN 90-5232-061-6. Te bestellen bij uitgeverij BOEK Berkenenstraat 7 3520 Zonhoven, tel. 011/81.68.01.

"In de regering zijn er geen vijf ministers die mijn rapporten gelezen hebben", zei vorig jaar Koninklijk Commissaris Paula D'Hondt. Ondertussen zijn alle exemplaren van deze lijvige rapporten verspreid, zijn ze te raadplegen in tal van bibliotheken en documentatiecentra, en klaagt men zelfs al dat ze niet meer te bestellen zijn. Wie ze ter hand genomen heeft weet letterlijk en figuurlijk dat deze rapporten niet in één adem uit te lezen zijn. Daarom heeft de auteur de karwei op zich genomen om de ongeveer 3000 bladzijden op zowat 60 bladzijden samen te vatten.

24 november 1991. De betekenis van een verkiezingsuitslag

Bijttebier, J., e.a., Leuven, KRITAK, 1992, 67 p., ISBN 90-6303-412-1. Te bestellen bij uitgeverij Kritak, Diestsestraat 249, 3000 Leuven.

Wat is er precies op 24 november 1991 gebeurd ?

In dit werkje wil een groep van vijf academici en vijf mensen uit de politieke praktijk op deze vraag een antwoord formuleren. Er wordt geschreven over racisme en proteststemmen, over het Vlaams Blok en de partij Rossem, over de verantwoordelijkheid van de media en van de vakbonden, o,f zoals de auteurs het zelf formuleren, : "We deden een krachtig beargumenteerde poging om Vlaanderen uit de post-electronale depressie te halen".

In de reeks *Portretten* brengt Bareel 51 het portret van een ABVV-militant

Aangekondigd

REAB-programma (Reintegration and Emigration of Asylum-seekers ex Belgium)

In 1984 ondertekenden het Staatssecretariaat voor Leefmilieu en Maatschappelijke Emancipatie en de Internationale Organisatie voor Migratie een akkoord dat voorziet in de bijstand aan bepaalde categorieën van vreemdelingen. Het REAB-programma is een humanitair programma dat beoogt behoeftige vreemde onderhorigen die om diverse redenen vrijwillig naar hun land van oorsprong terug willen keren en hiertoe niet over de nodige middelen beschikken, te helpen. Komen ervoor in aanmerking:

- kandidaat-vluchtelingen die hun aanvraag om erkend te worden als vluchteling hebben ingetrokken;
- kandidaat-vluchtelingen wiens aanvraag geweigerd werd;
- niet-EEG-vreemdelingen die ten laste van de overheid vallen.

Meer informatie kan u krijgen op de sociale dienst van uw OCMW, of bij de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), Belliardstraat 65 in 1040 Brussel. Tel.: 02/230.61.93

Het jeugdwerk binnen onze multiculturele samenleving

De Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap organiseert i.s.m. het VCIM, het Bestuur Jeugdwerk, het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid, de Koning Boudewijnstichting, de provincie Brabant en de Vlaamse Vereniging voor Jeugddiensten en Jeugdconsulenten een beleidsdag (23 oktober) voor beleidsverantwoordelijken uit jeugdorganisaties, verantwoordelijken uit administraties en politieke verantwoordelijken; en een studiedag (24 oktober) voor beleidsverantwoordelijken uit jeugdorganisaties en -werkingen en veldwerkers uit het jeugdwerk, jeugddiensten en integratiecentra rond 'het jeugdwerk binnen onze multiculturele samenleving'.

Voor meer informatie kan u terecht bij het VCIM.

KASA-bijtscholing

Bijtscholingsaanbod '92 - '93

CURSUSSEN SOCIALE PROMOTIE

1. Programma's werken met gezinnen
 - gezinsbegeleiding
 - introductie systeemdenken en contextuele hulpverlening
 - gezinsgericht werken voor opvoeders
2. De opvoeding van het jonge kind
3. Welzijnswerk migranten: algemene introductie
4. Animatie in rusthuizen en R.V.T.'s

5. Psycho-geriatrie

6. Bijscholing voor begeleiders in beschut wonen

7. Bijscholing Informatica

PROGRAMMA'S NAAR MAAT

U kunt een beroep doen op deze instelling om een bijscholing voor uw instelling of team naar maat uit te werken. Deze samenwerking gebeurt op contractbasis.

Voor de brochure en inlichtingen:

KASA-bijtscholing, Lange Lozanastraat 100, 2018 Antwerpen

03/238.29.89 op maandag-, woensdag- en donderdagvoormiddag vanaf 1 september. Vragen naar Griet Van den Broucke.

Alle Kleuren

Een medische handeling is in de eerste plaats een humanitaire daad. Apothekers, artsen, tandartsen, kinesitherapeuten in België, in Afrika, of elders: allemaal stellen ze zich open voor anderen, ze luisteren naar anderen, leveren concrete hulp aan elk lijdend individu.

In naam van deze ethiek wenst Artsen zonder Grenzen door middel van de actie 'Alle Kleuren' eraan te herinneren dat ze elke vorm van uitsluiting op basis van ras of godsdienst weigert.

'Alle Kleuren' is een symbolische sensibiliseringsactie. De 5 kleurpotloodjes staan voor de verschillende huidskleuren van de mens, en zijn te vinden bij de apotheker, in de wachtkamer van de dokter, ... Als u een doosje potloden meeneemt en de actie onderschrijft, stort u 200 Bfr als concreet gebaar van aansluiting.

Kinderen tussen 6 en 12 kunnen deelnemen aan een tekenwedstrijd met als thema 'Een wereld waar elke kleur zijn plaats heeft'. Alle praktische gegevens hieromtrent zijn te vinden op de rugzijde van elk doosje kleurpotloden.

Yasmina en Samir

Yasmine en Samir is een videofilm over relatievorming bij tweede-generatie migrantenjongeren. Het centrale thema is het recht op eigen keuze van de partner met respect voor de eigen cultuur.

Het verhaal is bedacht en wordt gespeeld door meisjes en jongens van het Antwerpse jeugdhuis 't Zuid. Hun project werd gesteund door de Stad Antwerpen, het stedelijk onderwijs, Lichtpunt, de Koning Boudewijnstichting, het provinciebestuur Antwerpen en de Antwerpse Stadschouwburg.

Avant-première op zaterdag 12 september om 14.30 uur, première op zondag 13 september om 20 uur, telkens in de K.N.S.